

ილორნი

«ის კი არაა სირსხვილი, რომ ეგერულად საუბრობენ, არამედ ისაა, რომ დანარჩენ ქართველებს არ გვეხვის ეგერული», — აკაკი შანიძე.

№476 (535) 27 მაისი - 9 ივნისი 2020 წ.

სახალსო მოქარობა «სამეგრელოს» ორგანო

ფასი 50 თეთრი

29 მაისი მარგალური ნინაში დღა რე

ალექსანდრე ჭაჭია: ჩვენ პირველად ოფიციალურად და ხმაოდლა განვახსნადეთ, ყრილოვის დოქუმენტაციის აღწენუენთ, რომ არსებობს მერგული ენა, რომორს სრულფანსოვანი ენა, არსებობს მერგული ენობრივი კულტურა, რომორს ქართული ენობრივი კულტურის უმნიშვნელოვანესი უმადგენელი ნაწილი. არსებობს და კიდევას უნდა იქმნებოდეს ლიტერატურული ნაწარმოებები მერგულ ენაზე. ყველაფერი ეს პატივისცემას, უნარჩუნებას და განვითარებას ითხოვს. ჩვენ ამ თეშიდან ტაბუ მოვხსენით, დღეს მერგულ ენაზე, მერგულ კულტურაზე გუთთებუიხ წარენ, სამეხსენირო კონფერენციებუხს ღიად ლაპარაკობენ და ეს თემა, ინტელიგენციის ზოგინართი ნარმოადგენლის პროვოკაციული გამოსდომებუიხ მიუხედავად, ღია განდა **3-5**

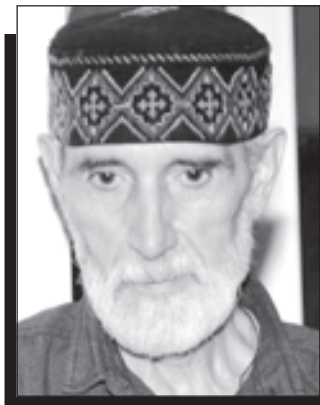
„სამწუხაროა, რომ წელს კორონავირუსის ეპიდემიის გამო ვერ შევძლებთ ამ დღის სათანადოდ აღნიშვნას, მაგრამ მომავალში 29 მაისი, რომორც მერგული ენის დღე — ტრადიციულად აუცილებლად აღინიშნება“

ზურაბ კვარაცხელია: **2**
მერგული ენა რომ იქარება, ამას აუქარად ვხედავთ და გვინდა ამ პრობლემას ყველა ქარბად დაუფიქრდეს

მართალი სიტყვა, სინდისი და პატიოსნება, — ესაა მამანტი ქაბაშიას ხსოვრების ქრედო **10**

26 მაისი საქართველოს დამოუკიდებლობის დღეა **12**
ზვიად გამსახურდიას მიერ 1990 წლის 26 მაისს ქარიშხლან სტადიონზე წარმოთქმული ისტორიული სიტყვა

ზურაბ კვარაცხელია: მეგრული ენა რომ იქარგება, ამას აუკარად ვხედავთ და გვინდა ამ პრობლემას ყველა კარგად დაუფიქრდეს

29 მაისი მეგრული ენის დღეა. ამ შესანიშნავ დღესთან დაკავშირებით, ჩვენ სახალხო მოძრაობა „სამეგრელოს“ ერთ-ერთ ხელმძღვანელს, „მეგრული ენის დღის“ დაარსების ინიციატორს, ზურაბ კვარაცხელიას ვესაუბრეთ.

— როდის და ვისი ინიციატივით დაარსდა მეგრული ენის დღე?

— მეგრული ენის დღის დაარსების იდეა საჯაროდ გაჟღერდა 2012 წლის დეკემბერში სახალხო მოძრაობა „სამეგრელოს“ ორგანიზებით მოძრაობის ზუგდიდის ოფისში გამართულ მეგრული პოეზიის საღამოზე. მაშინ გამოვედი ინიციატივით, რომ მეგრული ენის დღედ გამოცხადებულიყო 29 მაისი — გამოჩენილი ენათმეცნიერის და მეგრული ენის უბადლო მკვლევარის — მამანტი ძაძაძის დაბადების დღე, რასაც დამსწრე საზოგადოება აღფრთოვანებით შეხვდა. სხვათაშორის ამ სულ-კურთხეულ ადამიანს წელს 80 წელი შეუსრულდებოდა. ძალიან სამწუხაროა, რომ წელს კორონავირუსის ეპიდემიის გამო ვერ შევძლებთ ამ დღის სათანადოდ აღნიშვნას, მაგრამ მომავალში 29 მაისი, რომელიც მეგრული ენის დღედ აღინიშნება.

— რა დავედო საფუძვლად მეგრული ენის დღის დანერგვას?

— როცა ეს დღე დავანერგეთ, მაშინ ჩავიფიქრეთ მეგრული ენის პოპულარიზაცია და პრობლემების აქტუალიზაცია. მეგრული ენა რომ იქარგება ამას აუკარად ვხედავთ და გვინდა ამ პრობლემას ყველა კარგად დაუფიქრდეს. რაღაცა უნდა ვიღონოთ ის დიდი საგანძური რომ არ დავკარგოთ, რასაც მეგრული ენა დანერგვით გვინდა ხელისუფლება-მთავრობის ყურადღება მივიქციოთ. გვინდა ვუთხროთ მას, რომ არსებობს ეს პრობლემა და მას აუცილებლად უნდა მიხედოს. ერთუზიანობის დონეზე პრობლემა არ მოგვარდება. გაქრობის პირას მყოფ ენას უნდა პატრონობა სახელმწიფოს მხრიდან. მეგრული ენის დასაცავად კანონები, მექანიზმები, და ბერკეტებია შესაქმნელი. სხვათაშორის ეს პრობლემა არსებობს ლაზურ და სვანურ ენებთან მიმართებაშიც. თქვენ წარმოიდგინეთ, რომ სახელმწიფო ენის სტატუსის მქონე ქართული ენასაც კი ემუქრება საშემოქმედო და ხომ გასაგებია ამ გლობალიზაციის დროს თუ რა პრობლემაა ნინამე არიან სრულიად დაუცველი ენები.

ენის პოპულარიზაცია და პრობლემების აქტუალიზაცია. მეგრული ენა რომ იქარგება ამას აუკარად ვხედავთ და გვინდა ამ პრობლემას ყველა კარგად დაუფიქრდეს. რაღაცა უნდა ვიღონოთ ის დიდი საგანძური რომ არ დავკარგოთ, რასაც მეგრული ენა დანერგვით გვინდა ხელისუფლება-მთავრობის ყურადღება მივიქციოთ. გვინდა ვუთხროთ მას, რომ არსებობს ეს პრობლემა და მას აუცილებლად უნდა მიხედოს. ერთუზიანობის დონეზე პრობლემა არ მოგვარდება. გაქრობის პირას მყოფ ენას უნდა პატრონობა სახელმწიფოს მხრიდან. მეგრული ენის დასაცავად კანონები, მექანიზმები, და ბერკეტებია შესაქმნელი. სხვათაშორის ეს პრობლემა არსებობს ლაზურ და სვანურ ენებთან მიმართებაშიც. თქვენ წარმოიდგინეთ, რომ სახელმწიფო ენის სტატუსის მქონე ქართული ენასაც კი ემუქრება საშემოქმედო და ხომ გასაგებია ამ გლობალიზაციის დროს თუ რა პრობლემაა ნინამე არიან სრულიად დაუცველი ენები.

— ჩვენთვის ცნობილია, რომ თქვენ რამდენჯერმე მართლაც შესაბამის უწყებებს მეგრული ენის დღის საკითხთან დაკავშირებით. რას ფიქრობთ ემუქრება მეგრული ენა და რა არის საჭირო მის გადარჩენად?

— დიხ, შესაბამის უწყებებს მართლაც ბევრჯერ მიმართეთ, მაგრამ დღემდე რჩება ჩვენი ხმა ოდენ „ხმად მლაღდებლისა უდაბნოსა შინა“. მოდით, მე ახლა გაჩვენებთ ერთ-ერთ ბოლო მიმართვას და გთხოვთ ის კიდევ ერთხელ გაასაჯაროოთ. ვფიქრობ, არსებული პრობლემების გადასაჭრელად ჩასატარებელი ღონისძიებების აუცილებლობაზე იქ თითქმის ამომწურავად ნათქვამია.

ესაუბრა აკა ნასყიდაშვილი

საქართველოს პარლამენტის თავმჯდომარეს, ბატონ ირაკლი კობახიძეს საქართველოს პარლამენტის განათლების, მეცნიერების და კულტურის კომიტეტის თავმჯდომარეს, ქალბატონ მარიამ ჯაშო

პატივცემულო პარლამენტის თავმჯდომარე, პატივცემულო პარლამენტის განათლების, მეცნიერების და კულტურის კომიტეტის თავმჯდომარე,

აუცილებელ საჭიროებად მივიჩნით თქვენი ყურადღება კიდევ ერთხელ გაავაზიაროთ ჩვენის აზრით უმნიშვნელოვანეს და უადრესად პრობლემურ საკითხზე. სამწუხაროა, მაგრამ ფაქტია, რომ კაცობრიობის ისტორიის მანძილზე არსებული პირველი ენა გამქრალა. ფაქტია ისიც, რომ გამქრალ ენებზე მოლაპარაკე ხალხებმაც დროთა განმავლობაში ასიმილაცია განიცადეს, რაც დამეტანხმებით, იგივე გაქრობის ტოლფასია. ალბათ მოგეხსენებათ, რომ „გაქრა ენა - მოკვდა ხალხი“. ეს პრობლემა და ის ათასეული ნდობა, რაც დამოკლეს მახვილივითა კაცობრიობის თავზე დაკიდული. ეს პრობლემა მომავლდინებულ საშიშროებას წარმოადგენს განსაკუთრებით მცირერიცხოვანი ხალხებისთვის თუ ეთნოსებისთვის. უკვე ოცდამეერთე საუკუნეა, მაგრამ სამწუხაროდ ამ თვალსაზრისით უკეთესობისაკენ ჯერჯერობით არც არაფერი შეცვლილა, უფრო პირიქით, რადგან გლობალიზაციის ამ ყოველის მანიპულირებით ეპოქაში უფრო ძალუძრავი იქნება ამა თუ იმ ენის გაქრობის რეალური საშიშროება. ერთი სიტყვით, რაც დრო გადის საკითხი დამაფიქრებელი და აქტუალური ხდება. კაცობრიობას ისლად არჩენია, როგორც შეეცადოს და ეფექტურად წინ აღუდგას ამ საგალალო ტენდენციას.

ამ მცირე შესავალის გაკეთება იმიტომ მოგვინდა, რომ ჩვენდა საუბედუროდ ქართველი ერის ნიაღვრ დაუნჯებულ ლექსიკური სიმდიდრე, ანუ მეგრული, ლაზური, სვანური და საკუთრივ ქართული ენები დიდი ალბათობით შესაძლოა უახლოეს ათწლეულებში საერთოდ გაქრეს. ეს არანაირად არ გახლავთ ჩვენის მხრიდან საშიშროების გაზვიადების ოდნავი მცდელობაც კი. დიხ, თვით სახელმწიფო ენის სტატუსის მქონე ქართულ ენასაც კი ემუქრება მეგრული ენის სტატუსის მქონე ქართულ ენასაც კი ემუქრება, ანუ კოლხურ-იბერიულ ენებს მეტად საგალალო ხვედრი რომ ელოდება. ამიტომ აუცილებელია კოლხურ-იბერიულ (ქართველურ) ენათა დაცვის სახელმწიფოებრივ დონეზე აყვანა და საერთოეფონური ტრადიციის თავიდან აცილება. ქვეყნის ხელი-სუფლება-მთავრობა ვალდებულია სერიოზულად დაფიქრდეს ამაზე და დაუფიქრებლად გაატაროს შესაბამისი ღონისძიებებიც გაქრობის საშიშროების ნინამე მდგარი ჩვენი ენობრივი კულტურის, ანუ კოლხურ-იბერიული ენების გადასარჩენად. გამომდინარე აქედან, მიზანშეწონილად მიგვაჩნია პარლამენტის გადამწყვეტილებით დაუფიქრებლად შეიქმნას სპეციალური და

ირაკლი კობახიძე

კომპეტენტური კომისია, რომელიც დაკომპლექტებულ უნდა იქნას ნებისმიერ დანიტერესებულ მხარეთა მონაწილეობით და მასში აუცილებლად უნდა იქნას ჩართული ენათმეცნიერები, მწერლები, საზოგადოებრივი ორგანიზაციების წარმომადგენლები და ა.შ. კომისიამ შემოთავაზებული ენების დაცვა-განვითარების უზრუნველსაყოფად უნდა შეიმუშავოს ყოვლისმომცველი და კომპლექსური პროგრამა. ამ პროგრამაში სკურულულოზურად ასახული ღონისძიებების პრაქტიკული რეალიზებით შეუქცევადი უნდა გახდეს ჩვენი ენობრივ-ლექსიკური კულტურის არათუ დაცვა-გაფორმება, არამედ, მისი შემდგომი განვითარებაც. პროგრამაში უნდა ჩაიდოს ყველაფერი, რაც შეუქცევადს გახდის დანარჩენ კოლხურ-იბერიული ენების ნინამე მდგარი ჩვენი ენობრივი კულტურის, რომელსაც ბუნებრივია, რომ ამ საკითხთან დაკავშირებით გაგვიჩნია ჩვენი მოსაზრებებიც, რასაც ხელისუფლების მხრიდან კეთილგონივრული გადამწყვეტილებების მიღების

მარიამ ჯაშო

შემთხვევაში წერილობითი და ჩამოყალიბებული ფორმით კომისიას განსახილველად აუცილებლად შევთავაზებთ. მაგალითად, ჩვენ ვფიქრობთ: 1) აუცილებელია, დანერგული უნდა იქნას კლასებში ისწავლებოდეს მეგრული ენა. 2) აუცილებელია მეგრულ ენაზე ბეჭდვითი გამოცემების სტიმულირება. 3) აუცილებელია სახელმწიფომ მინიმუმ ქვეყნის რამდენიმე ქალაქში: ზუგდიდში, ფოთში, ბათუმში, ქუთაისში და თბილისში ორგანიზება გაუკეთოს მეგრულ ენაზე ტელე-რადიომაუწყებლობის ფუნქციონირებას. 4) აუცილებელია მეგრულ ენაზე მოსაუბრე ადამიანებს სახელმწიფო ენასთან პარალელურად მინიმუმ საკუთარი რეგიონის ტერიტორიაზე მაინც მიეცეთ „ნანაში ნინას“ გამოყენების შესაძლებლობა. ერთი სიტყვით, ბევრი რამეა საჭირო, მაგრამ რაც ასევე ძალიან მნიშვნელოვანია და ასევე აუცილებელიც — სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს აღნიშნული პროგრამის პრაქტიკული განხორციელება.

ბა. ერთეული მოხალისე-ენათმეცნიერების ძალისხმევა ნამდვილად არაა საკმარისი და თუ სახელმწიფოებრივ დონეზე არ მოგვარდა ეს პრობლემა, მაშინ უახლოეს ათწლეულებში ჩვენს ენას გაქრობა უნერია, რაც ავტომატურად ნიშნავს ჩვენი იდენტობის გაქრობასაც. ეს უკვე ეთნოსის სიკვდილია და ამის დაშვება ყოველად დაუშვებელია.

პატივცემულო პარლამენტის თავმჯდომარე, პატივცემულო პარლამენტის განათლების, მეცნიერების და კულტურის კომიტეტის თავმჯდომარე,

დარწმუნებულნი ვართ, რომ ხელისუფლების მიერ ჩვენი ინიციატივის გაზიარების და ადეკვატური ღონისძიებების გატარების შემთხვევაში აუცილებლად შევძლებთ თვითმყოფადობის დაცვას და ამავდროულად თუკი არსებობს რამე სახის საშიშროება კორდონებს იქიდან სეპარატიზმის სტიმულირებისა — მის უეჭველ პრევენციებასაც. უნდა ვუწყოდეთ, რომ არ არსებობს უკეთესი საშუალება სეპარატიზმის საფრთხის განსაზღვრებას, ვიდრე ეს მეგრულ-ლაზურ-სვანურ-ზოგადქართველური იდენტობის დასაცავად შექმნილი საკანონმდებლო-სტრუქტურული მექანიზმებია. უნდა გვესმოდა, რომ კოლხურ-იბერიული, ანუ ქართველური სახელმწიფოს მშენებლობის იდეას სწორედ ამგვარი გონივრული

და სტრატეგიულად გამართლებული მიდგომა სჭირდება.

მტკიცედ გვნათხობს, რომ საქართველოს ცენტრალური სახელისუფლებო სტრუქტურების და საზოგადოებრიობის ერთობლივი ძალისხმევით ზოგადრეულ, ზოგადსახელმწიფოებრივ კონტექსტში ჩვენს მიერ აქტუალიზებული პრობლემის მოგვარება შესაძლებელია და არავითარ შემთხვევაში გულზე მჯილის ცემით, ან ურასპატიოტული რიტორიკით.

ამავე დროს ვაცხადებთ: ეროვნული ერთიანობის, ქვეყნის ტერიტორიული მთლიანობის იდეა ჩვენთვის არის საკრალური მნიშვნელობის იდეა. აქედან გამომდინარე, ინსინუაციები ამ თემაზე აპრიორულად და კატეგორიულად მიუღებელია.

დაბოლოს, ვიტოვებთ იმედს, რომ ჩვენი ეს მიმართვა არ დარჩება „ხმად მლაღდებლისა უდაბნოსა შინა“.

უფალი ფარავდეს ეროვნულ-ტრადიციული ფასეულობების და კოლხურ-იბერიული თვითმყოფადობის უმთავრესი გამოხატულებების — ენობრივ-ლექსიკური საუნჯის დაცვა-შენარჩუნებაზე ორიენტირებულ საქართველოს.

პატივისცემით, ზურაბ კვარაცხელია, სახალხო მოძრაობა „სამეგრელოს“ რეგიონული რწმუნებული. 29.06.2018 წ.

ალექსანდრე ჭაჭიას სიტყვა სახალხო მოძრაობა «სამეგრელოს» II ყრილობაზე

ქ. ჯუღლიძე, 2001 წლის 12 ოქტომბერი

პატივცემულო საზოგადოება!
ჩემთვის დიდი პატივი და სიხარულია, რომ დღეს მინევეს ჩემი მშობლიური კუთხის მთავარ ქალაქში, ზუგდიდში, სამეგრელოს ყველა რაიონის ღირსეულ წარმომადგენლებთან შეხვედრა. იმედი მაქვს, რომ ჩვენი ყრილობა მნიშვნელოვანი მოვლენა იქნება სამეგრელოს საზოგადოებრივ ცხოვრებაში.

ორ წელზე მეტი გავიდა მას შემდეგ, რაც ქალაქ ფოთში, სამეგრელოს სხვადასხვა რაიონის, სხვადასხვა პოლიტიკური ძალის წარმომადგენელთა ინიციატივით, დაარსდა სახალხო მოძრაობა „სამეგრელო“. მოგახსენებთ, რომ ამ ფაქტმა არაერთგვაროვანი რეაქცია გამოიწვია საქართველოში. მე ვიცი, რომ ასეთი სახელწოდების მქონე, თუნდაც არაპოლიტიკური, საზოგადოებრივი ორგანიზაციის შექმნა შეაშფოთებდა ქართული საზოგადოების ერთ ნაწილს, ზოგში კი ზიზზა და სიძულვილსაც კი გამოიწვევდა, ამიტომ მზად ვიყავი ნებისმიერ კითხვაზე პასუხის ვასაცემთ, მაგრამ იმ ისტერიამ, შეთხზვით ბრალდებების ნიადაგმა, რომელიც თავს დაგვატყდა, ყველანაირ ზღვარს გადააჭარბა.

ჩვენ, როგორც იცით, დაგვაბრალეს „სეპარატიზმი“, ქვეყნის გახლეჩის სურვილი, ქართველი ერის როგორც ერთიანი ორგანიზმის უარყოფა და ბევრი სხვა სისულელე. დაგვაბრალეს სწორედ იმ ძალებმა, იმ პიროვნებებმა, იმ ხელისუფლების წარმომადგენლებმა, იმ ე.წ. ოპოზიციის თავკაცებმა, ვინც თითქმის ათი წლის განმავლობაში მიზანმიმართულად ანგრევდნენ ჩვენს სამშობლოს, შლის ქვეყანას, ყიდის ისტორიულ ტერიტორიებს, მათხოვართა ბრბოდ აქცევს ქართველ ხალხს, კლასიკური ფორმის გენოციდს უწყობს საკუთარ მოსახლეობას. მაგრამ ამ ძალების ასეთმა აგრესიულმა და მოკიდებულმა ჩვენდამი, მოსახლეობაში, მოზროვნე, პატრიოტულ წრეებში უკუაქცია გამოიწვია და ის ენთუზიაზმი, რომლითაც მთელი სამეგრელო შეხვდა ჩვენი ყრილობის ჩატარებას, ამის ნათელი დადასტურებაა. არ მინდა, მოძრაობა „სამეგრელო“ შექმნის მნიშვნელობა გადაეჭარბოს, მითუმეტეს, რომ გარკვეული მიზეზების გამო, რომელზეც დღეს გვექნება საუბარი, ამ ორგანიზაციის საქმიანობა ერთგვარად გაყინული, თუ შეიძლება ითქვას, „დაკონსერვებული“ იყო, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, არ შეიძლება არ გავუსვა ხაზი მოძრაობის შექმნის რამდენიმე უმნიშვნელოვანს შედეგს.

ჯერ ერთი, ჩვენ დავანახეთ საზოგადოებას, რომ სამეგრელოს მოსახლეობას შეუძლია პარტიული დაქუცმაცებულია გადააღივოს და გაერთიანდეს, ხოლო გაერთიანების შემთხვევაში ძალუძს საქართველოს საზოგადოებრივ და პოლიტიკურ ცხოვრებაში მნიშვნელოვანი როლი შეასრულოს და ქვეყნის განვითარების მიმართულების შერჩევითი პოლიტიკური მონაწილეობა მიიღოს.

სწორედ ჩვენი გაერთიანების შესაძლებლობამ, ერთად დგომის უნარმა ანტიეროვნულ ძალებში ასეთი პანიკური შიში განაპირობა. მეორეც, ჩვენს ყრილობაზე მიღებული დოკუმენტების სახით ყველას დავანახეთ, რომ სამეგრელოს საზოგადოებას ძალუძს, საქართველოში მიმდინარე პროცესების ობიექტური და მაკლპროფესიული ანალიზი გააკეთოს. სამეგრელოს სათანადო პოტენციალი გააჩნია იმისათვის, რომ შეიმუშაოს და მთელ საქართველოს წარუდგინოს ქართული საზოგადოების პოლიტიკური სისტემის თვისობრივად ახალი მოდელი, ქვეყნის განვითარების სტრატეგიული მიმართულებები, რომლებიც შესაბამისად ქართველი ხალხის ეროვნულ ინტერესებს. მესამე, ერთიან, ზეპარტიულ ორგანიზაციაში მოსახლეობის აქტიური ნაწილის გაერთიანებით, ჩვენ დავანახეთ ხელისუფლებას, რომ რეგიონს ყურადღება სჭირდება და სამეგრელოს ინტერესების იგნორირების გაგრძელების შემთხვევაში, ჩვენ შეგვიძლია ერთობლივი მოქმედებით ანტიეროვნული ძალების თარეშს ბოლო მოვუღოთ.

და ბოლოს, ჩვენ პირველად ოფიციალურად და ხმაზე დაგვახსენებდა, ყრილობის დოკუმენტებშიც აღვნიშნეთ, რომ არსებობს მეგრული ენა, როგორც სრულფასოვანი ენა, არსებობს მეგრული ენობრივი კულტურა, როგორც ქართული ენობრივი კულტურის უმნიშვნელოვანესი შემადგენელი ნაწილი. არსებობს და კიდევაც უნდა იქმნებოდეს ლიტერატურული ნაწარმოებები მეგრულ ენაზე. ყველაფერი ეს პატივისცემას, შენარჩუნებას და განვითარებას ითხოვს. ჩვენ ამ თემიდან ტაბუ მოვხსენით, დღეს მეგრულ ენაზე, მეგრულ კულტურაზე გაზეთებშიც წერენ, სამეცნიერო ლიტერატურულ წიგნებშიც უკვე გამოაქვეყნებულია კარგი ნაშრომები, რომლებიც აქტიურად, პატივით უფრო გვაძლიერებენ და საზოგადოების დაქუცმაცებას პარტიული ნიშნით; მე კი მი-

ბული ადამიანების ჯგუფი, რომლებსაც შეუძლიათ ნებისმიერ ცენტრალურ სახელისუფლო ორგანოში სამეგრელოს ინტერესების ღირსეული წარმოდგენა. ჩვენი დღევანდელი ყრილობის შემადგენლობას რომ გადავხედოთ, დავრწმუნდებით, რომ აქ სხვადასხვა ასაკის, პროფესიის, სხვადასხვა იდეოლოგიური შეხედულების ადამიანები არიან, მაგრამ ჩვენ გვაერთიანებს სამეგრელოსა და საკუთარი ხალხის მიმართ სიყვარული. ყველას გვესმის, რომ ჩვენი ხალხის, ჩვენი შვილების მოვლისთვის ყველა უნდა გავერთიანდეთ და ერთიანად დავიცვათ რეგიონისა და ქვეყნის ინტერესები. ჩვენ მაშინაც განვაცხადეთ და დღესაც ვაცხადებთ, რომ სამეგრელო, ისევე, როგორც მთელი ანად საქართველო, მანამდე იქნება დათრგუნული, დაბეჩავებული, ლატაკი და დამცირებული, სანამ მისი მოსახლე-

მანია, რომ ნებისმიერ ორგანიზაციას, რომელიც საქართველოში შეიქმნება, ხალხის გამთლიანება უნდა ჰქონდეს მიზნად. მოძრაობა „სამეგრელო“, როგორც საზოგადოებრივი ორგანიზაციის, ჩამოყალიბება ამის საშუალებას იძლეოდა. მეორე მიზეზი კი ისაა, რომ 1999 წლის საპარლამენტო არჩევნებში ოპოზიციურ ძალთა დიდი ნაწილი ერთ ბლოკად გაერთიანდა. ამ ბლოკის უპერსპექტივობა ჩემთვის ნათელი იყო, მაგრამ არჩევნებში ჩვენი მონაწილეობის შემთხვევაში თავიანთი გარდაუვალი წარუმატებლობის ოპოზიცია ჩვენ დაგვაბრალდა. ამიტომ ჩავთვალო, რომ იმ პერიოდში არსებული ოპოზიციურ ბლოკს კარგად უნდა მიეცეს, სამაგიეროდ დღეს ჩვენ სრული უფლება გვაქვს, განვაცხადოთ, რომ ბოლო წლების განმავლობაში საქართველოში მიქმედი პოლიტიკური პარტი-

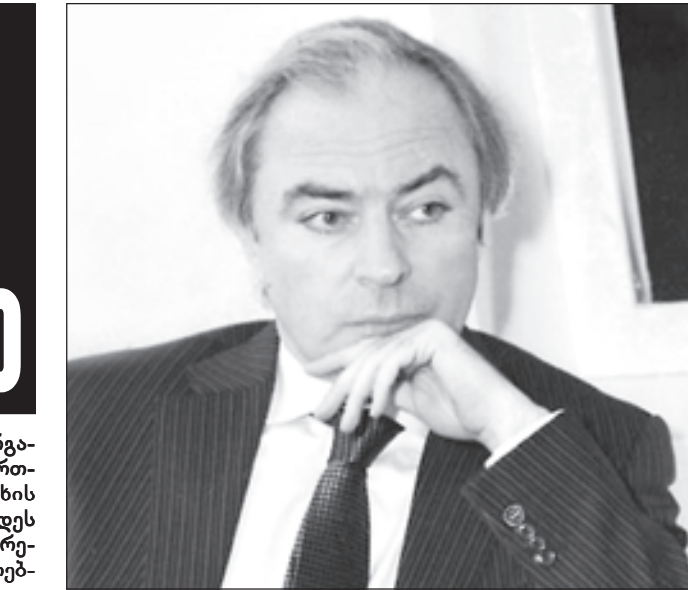
ების უმრავლესობას არ ძალუძს, საკუთარი ვიწროპარტიული ინტერესები გადალახოს და ჭეშმარიტი ეროვნული იდეის ირგვლივ გაერთიანდეს. ყველა ის პირობა, რომლებიც გამოიწვია სამეგრელოში ზეპარტიული სახალხო მოძრაობის შექმნის სურვილი ორი წლის წინ, რა სამწუხაროც არ უნდა იყოს, დღესაც უცვლელი რჩება. რით ვხელმძღვანელობდით ჩვენ მოძრაობის შექმნისას? იმით, რომ ახლანდელი ხელისუფლების მმართველობის წლებში სამეგრელო აყვავებული, საკმაოდ განვითარებული აგრარულ-ინდუსტრიული რეგიონიდან გაძარცვულ, გაღატაკებულ და ჩამორჩენილ პროვინციად გადაიქცა, უმუ-

შევარი მოსახლეობით, ემიგრაციის კატასტროფული დონით, სიკვდილიანობის მაღალი მაჩვენებლით, გაყინული კულტურული ცხოვრებით. აფხაზეთის დაკარგვისა და სატრანსპორტო კომუნიკაციების გადაკეტივის შედეგად სამეგრელო გეოეკონომიკურ ჩიხში მოექცა. უკიდურეს ეკონომიკურ სიდუხჭირეს ემატება ხალხის მესხიერებაში საზოგადოების მოსახლეობას. როდესაც მე მსაყვედურობდნენ იმის თაობაზე, რომ სამეგრელოს განსაკუთრებულად მძიმე მდგომარეობას ვუსვამდი ხაზს და

გადოებრივ ორგანიზაციას, იმ ინტელიგენციის წარმომადგენლებს, ვისაც საქართველოს გადარჩენა სურს, სამეგრელოში მიმართ განსაკუთრებული ყურადღება, განსაკუთრებული დამოკიდებულება, განსაკუთრებული ზრუნვა მართებთ. მაგრამ ეს გარემოება ახლანდელი მმართველი ელიტისთვის, ინტელიგენციის ე.წ. ელიტარული ნაწილისთვის არც გასაგებია და არც მისაღები. ისინი, დიდი ხანია, მოწყვეტილი არიან ქართულ ეროვნულ სხეულს, მათთვის უცხოა ქართველი ერის, ქართული სახელმწიფოებრიობის, ქართული კულტურის შენარჩუნებისა და განვითარების პრობლემები. მეტიც, მთელი მათი მოღვაწეობა ბოლო წლების განმავლობაში საფუძველს გვაძლევს, განვაცხადოთ, რომ ქვეყნისა და ერის, ქართველი ერის დაქუცმაცება და საბოლოოდ მისი მოსპობა მათთვის სტრატეგიულ მიზანს წარმოადგენს. არსებობს ერთადერთი საშუალება, ვაიძულთ მათ ქვეყნისა და ერის ინტერესების დაცვა. ეს საშუალება ძალის დემონსტრირებაა, მაგრამ რას წარმოადგენდა ან რას წარმოადგენს ამ თვალსაზრისით სამეგრელო? დიდი მწუხარებით უნდა აღვნიშნო, რომ გენოციდი, შეურაცხყოფა, გაღატაკება თავს დაატყდა სამეგრელოს იმ-იტომ, რომ ამ პერიოდში სამეგრელო არ წარმოადგენდა და არც დღეს წარმოადგენს ანგარიშგასაწევ ძალას. ჩვენ არ გავაჩნდა და არც დღეს გავაჩნდა ის ერთიანი საზოგადოებრივი ძალა, რომელიც აიძულებდა ანტიეროვნულ ცენტრალურ ხელისუფლებას, რომ, თუ არ იზრუნებს, ხელი მაინც არ შეუშალს რეგიონის განვითარებას.

თქვენთვის კარგად არის ცნობილი, რომ სამეგრელოს პრობლემებზე, სამეგრელოს მოსახლეობის გაჭირვებულ მდგომარეობაზე, სამეგრელოს პერსპექტივებზე ნებისმიერი მსჯელობა გარკვეულ წრეებში მაშინვე იწვევს ბრალდებას სეპარატიზმში. თვით სიტყვაც კი „სამეგრელო“ ზოგიერთის ავადმყოფურ აზროვნებაში ვაჰემატიზმთანაა დაკავშირებული. ამ სენმა ისეთი გავრცელება ჰპოვა, რომ თვით მეგრელებიც კი ერთდებიან სამეგრელოს საჯალალო მდგომარეობაზე, მეგრულ კულტურასა თუ სპეციფიკაზე საჯარო საუბარს, ამ ბრალდების თავიდან ასაცილებლად. მეტიც, ამ ბრალდებებმა ჩვენს ხალხში თავისებური არასრულფასოვნების კომპლექსიც კი ჩამოაყალიბა. ჩვენ იძულებულნი ვართ, სულ ვუშტკიცოთ ვიღაცას, რომ ვართ ქართველები, რომ მთელი საქარ-

ჩვენ პირველად ოფიციალურად და ხმაზე განვაცხადეთ, ყრილობის დოკუმენტებშიც აღვნიშნეთ, რომ არსებობს მეგრული ენა, როგორც სრულფასოვანი ენა, არსებობს მეგრული ენობრივი კულტურა, როგორც ქართული ენობრივი კულტურის უმნიშვნელოვანესი შემადგენელი ნაწილი. არსებობს და კიდევაც უნდა იქმნებოდეს ლიტერატურული ნაწარმოებები მეგრულ ენაზე. ყველაფერი ეს პატივისცემას, შენარჩუნებას და განვითარებას ითხოვს. ჩვენ ამ თემიდან ტაბუ მოვხსენით, დღეს მეგრულ ენაზე, მეგრულ კულტურაზე გაზეთებშიც წერენ, სამეცნიერო ლიტერატურულ წიგნებშიც უკვე გამოაქვეყნებულია კარგი ნაშრომები, რომლებიც აქტიურად, პატივით უფრო გვაძლიერებენ და საზოგადოების დაქუცმაცებას პარტიული ნიშნით; მე კი მი-

დასაწყისი
მე-3 გვერდი

თველოს ტკივილი ისევე გვტკივა, როგორც ჩვენი კუთხის, ჩვენი ოჯახის სატკივარი. ამას ვუმტკიცებთ, უმეტეს შემთხვევაში, სწორედ იმ ხალხს, იმ ადამიანებს, ვინც თვითონ წლების განმავლობაში ანგრევინებდნენ და სპობენ ყველაფერ ქართულს. მოძრაობა „სამეგრელოს“ წინა ყრილობა სწორედ ამ კომპლექსიდან გათავისუფლების ცდა იყო. ჩვენ უნდა ვიცოდეთ, რომ არაფერი გვჭირს საკომპლექსო.

იმ უვიც, გაუნათლებელ, ანტიეროვნულად მოაზროვნე პოლიტიკანებსა თუ ფსევდოინტელიგენტებს შევასხენებ, რომ სამეგრელოს ძველი ისტორიის მანძილზე საქართველოში მხოლოდ და მხოლოდ გამაერთიანებელი ფუნქციის შესრულება ეკისრა. მეტიც, ისტორიაში ჩახედულმა ადამიანმა იცის, რომ საქართველოს დაქუცმაცების პერიოდში (არადა, ეს პერიოდი თითქმის მთელ ისტორიას მოიცავს, 200-250 წლის გამოკლებით) არსებობდნენ კახეთის, ქართლის, იმერეთის სამეფოები, მაგრამ, სრული პოლიტიკური დამოუკიდებლობის მიუხედავად, დადიანებს არასოდეს უცდიათ სამეგრელოს სამეფოდ გამოცხადება. იმდენად ძლიერი იყო ყოველთვის მეგრულ საზოგადოებაში ერთიანი ქართული სახელმწიფოებრიობისკენ ლტოლვა. დამისახელოს ვინმემ ისეთი პიროვნება ქართულ ისტორიაში, ვისაც ერთიანი საქართველოს შექმნისთვის, ქართული სახელმწიფოებრიობის ჩამოყალიბებისთვის მეტი გაუქვებია, ვიდრე გიორგი ჭყონდიდელმა გააკეთა. დამისახელოს ვინმემ ისეთი პიროვნება, რომელსაც საქართველოს, მათ შორის თბილისის, აფხაზეთის გაქართველებისთვის მეტი გაუქვებია, ვიდრე ლავრენტი ბერიამ გააკეთა. დამისახელოს ვინმემ პიროვნება, რომელიც ქართველთა სულიერი ერთიანებისთვის, ქართული ეროვნული თვითშეგნების გაღვივებისთვის, ქართული სულის ამბულგებისთვის უფრო მეტი გაუქვებია, ვიდრე ეს ზვიად გამსახურდიამ გააკეთა.

ნუთუ არ რცხვენია ვილაც პოეტსა თუ მსახიობს ამის შემდეგ სამეგრელოსთვის სეპარატიზმის დაბრუნება? მაგრამ იმისი სეპარატიზმს ეძახიან იმას, რომელიც ადგილობრივი ადამიანი, მათივე ხანდღვრული თავდასხმებით გაუბედურებული, მათივე ეკონომიკური პოლიტიკის გადატყვევებული, მათივე სოციალური პოლიტიკის გამო უმწეო, მათივე ქმედებებით დაცემული, მძიმერი, მომაკვდავი, ყვირის: რას შერებთ, ხალხო, რატომ მკლავთ? პასუხად გაისმის: არ მოგწონს, პროტესტს აცხადებ? ე. ი. სეპარატიზმი ხარო. მიზანმიმართულად ყალიბდება აზრი, რომ სამეგრელოს მოსახლეობის მიერ ნებისმიერი უკმაყოფილების გამოხატვის ნებისმიერი ფორმა სეპარატიზმს ისახავს მიზნად, ე. ი. ჩვენ ჩუმად, უსიტყვოდ, უპროტესტოდ უნდა დავიხიოცოთ, თორემ ყველა სხვა შემთხვევაში სეპარატიზმს დაგვაბრალდებენ. ბუერი ჩემი მეგობარია, აქაური მკვიდრია, სისტემატურად მათთვის აღებს: შენი ჭირიერე, არ თქვა არაფერი სამეგრელოზე, თორემ სეპარატიზმს დაგაბრალდებენ. ასეთი ქცევა, ასეთი მიდგომა, ასეთი დამოკიდებულება ჩვენთვის, ყველათვის კატეგორიულად მიუღებელი უნდა იყოს. მეტიც, ჩვენ ნათლად უნდა გავაცნობიეროთ,

ალექსანდრა ჭაჭიას სიტყვა სახალხო მოძრაობა «სამეგრელოს» II ყრილობაზე

რომ დღევანდელ დაშლილ, დანგრეულ, დაქუცმაცებულ, ეკონომიკურად და ზნეობრივად დაცემულ, შეურაცხყოფილ საქართველოში ჩვენ ისევ და ისევ, როგორც ეს არაერთხელ ყოფილა ისტორიაში, გამაერთიანებელი როლი უნდა შევასრულოთ. მეგრელებისთვის, ისევე, როგორც სხვა ქართველებისთვის, ცხოვრების არეალს მთელი საქართველო წარმოადგენს. თუ ახლანდელმა ხელისუფლებამ საქართველოს ერთი კუთხე — აფხაზეთი მეგრელებისგან გაათავისუფლა, ნუ ექნება იმის იმედი, რომ სხვა კუთხეებიდანაც გავგდევნის და რომელიც დაე გამოყოფილი „სამეგრელოს“ რესპუბლიკაში“ ერთად მოგვიყრის თავს.

არის დიდი აკაკის რჩევა მწერალ-მწიგნობართათვის. მოდით, დავუკვირდეთ, როგორ ასრულებენ ახლანდელი მწერალ-მწიგნობრები დიდი პოეტის, ერის ნამდვილი სულიერი მოძღვრის რჩევას. მწერალთა კავშირის თავმჯდომარე პირდაპირ აცხადებს, რომ მეგრულის ენად ხსენება დაუშვებელია და მეგრულის გამოყენება უნდა აიკრძალოს. მისივე ჭკუით მოაზროვნემ, ქართველ პოეტად ნოდებულმა ადამიანმა მიჯღარეკ-მოჯღარეკული უთოდა მეგრულ ენას და ამით მთელ ქართველ ერს შეურაცხყოფა მიაცენა. ამის შემდეგ ის ქართველ პოეტად არ შეიძლება ჩაითვალოს. მან შეიძლება მიაცენა უძველეს ხალხს, რომელ-

ში ყალიბდებოდა უმდიდრესი მეგრული ფოლკლორი, ინერებოდა და დღესაც ინერება მშვენიერი ლექსები, მოთხრობები, ესსეები, რომანებიც კი მეგრულ ენაზე. ცალკეული ერთეულების, ნამდვილი ქართველი ინტელიგენტების და ვეკითხები ქართულ ინტელიგენციას, ფილოლოგებს, ლიტერატორებს, ისტორიკოსებს — რატომ უნდა დაიკარგოს ეს ზოგადქართული, ზოგადეროვნული სიმდიდრე? ვის ინტერესებში შედის ამ უმდიდრესი საუფლის დაკარგვა? დარწმუნებული ვარ, რომ ქართველი ერის, ჩვენი ეროვნ-

ბატონმა გიორგიმ მის მიერვე შედგენილი „ნანაში ნინა“ მარჯულ, რომელიც მეგრული ენის თვითმასწავლებელს წარმოადგენს და ნახეთ, რა სიტყვები აქვს ბატონ გიორგის ნამძღვრებული წინ: „ჩემო პატარა მკითხველო, უნდა იცოდე, რომ მეგრული და სვანური ქართველი ენები და ჩვენი საყვარელი სამშობლო საქართველო კოლხ-იბერთა ქვეყანაა. კოლხებსა და იბერებს ერთი ნინა-პარი ჰყავდათ, დღესაც კუთხეებად განტოტვილი, ისე, როგორც ხეთა შტოები, ერთი ადგილიდან იკვებებიან. ქართველი ერის აკვანი შორეული აიაში დაიწინა და დღესაც შორეული წარსულიდან ისმის საყვარელი მელიძია: „ია ნანა, მარდუ ნანა,

იმ უვიც, გაუნათლებელ, ანტიეროვნულად მოაზროვნე პოლიტიკანებსა თუ ფსევდოინტელიგენტებს შევასხენებ, რომ სამეგრელოს მთელი ისტორიის მანძილზე საქართველოში მხოლოდ და მხოლოდ გამაერთიანებელი ფუნქციის შესრულება ეკისრა. მეტიც, ისტორიაში ჩახედულმა ადამიანმა იცის, რომ საქართველოს დაქუცმაცების პერიოდში (არადა, ეს პერიოდი თითქმის მთელ ისტორიას მოიცავს, 200-250 წლის გამოკლებით) არსებობდნენ კახეთის, ქართლის, იმერეთის სამეფოები, მაგრამ, სრული პოლიტიკური დამოუკიდებლობის მიუხედავად, დადიანებს არასოდეს უცდიათ სამეგრელოს სამეფოდ გამოცხადება. იმდენად ძლიერი იყო ყოველთვის მეგრულ საზოგადოებაში ერთიანი ქართული სახელმწიფოებრიობისკენ ლტოლვა. დამისახელოს ვინმემ ისეთი პიროვნება ქართულ ისტორიაში, ვისაც ერთიანი საქართველოს შექმნისთვის, ქართული სახელმწიფოებრიობის ჩამოყალიბებისთვის მეტი გაუქვებია, ვიდრე გიორგი ჭყონდიდელმა გააკეთა. დამისახელოს ვინმემ ისეთი პიროვნება, რომელსაც საქართველოს, მათ შორის თბილისის, აფხაზეთის გაქართველებისთვის მეტი გაუქვებია, ვიდრე ლავრენტი ბერიამ გააკეთა. დამისახელოს ვინმემ პიროვნება, რომელიც ქართველთა სულიერი ერთიანებისთვის, ქართული ეროვნული თვითშეგნების გაღვივებისთვის, ქართული სულის ამბულგებისთვის უფრო მეტი გაუქვებია, ვიდრე ეს ზვიად გამსახურდიამ გააკეთა.

ახლა მინდა შევეხო ისეთ საბუთს, ასე ვთქვათ, დელიკატურ საკითხს, როგორცაა მეგრული ენის არსებობა და გამოყენება. სამწუხაროა, რომ მე, ქართველი კაცი, იძულებული ვარ, ერთ-ერთი ქართველი ენის შესახებ, როგორც დელიკატურ საკითხს ვილაპარაკო. მაგრამ ფაქტია, რომ წლების განმავლობაში ენა, რომელზეც ქართველთა ერთი მესამედი ლაპარაკობს, უძველესი ენა, რომლის ლექსიკური მარაგი ერთ-ერთი უმდიდრესია მთელ მსოფლიოში, ქართველების მიერვე ხან კილოთი, ხან დიალექტით, ხან დამახინჯებული ქართულით ინაკეობდა. მინდა შევასხენო აკაკი ნერეთლის სიტყვები: „მეგრული დღეს საღაროა ნამდვილი ქართული სიტყვებისა. აღმოსავლეთ საქართველოს დაჰკარგავია ნამდვილი ქართული სიტყვები, მათ ნაცვლად სომხურ-თათრულ-პარსული შემოიღია, რომელიც ქართველის ყურს ცუვდად ეჩხირება და გულსა სწყენს. და მეგრულ ენაში კი შესახულან მარგალიტებად ის ძველი სიტყვები. ჩვენ ვურჩევთ ჩვენს მწერალ-მწიგნობრებს, მეტი ყურადღება მიექციონ მეგრულს, რომ იქიდან ამოკრებილი სიტყვებით შეივსოს დღეს მათი შელახული ქართული ლექსიკონი“. ეს

ზეც „ისტორიის მამად“ ნოდებულ პეტროლოტე ძველი წელთაღრიცხვის V საუკუნეში წერდა: „კოლხებს ოდესღაც დამწერლობა ჰქონდათ“, რომელზეც აპოლონიოს როდოსელი IV საუკუნეში წერდა: „კოლხებს შენახული აქვთ მამათ-გან ნაწერი კვირები, რომლებზეც ირგვლივ მოგზაურთათვის ნაწვენებია ზღვისა და ხმელეთის ყველა გზა და საზღვაო“. იოანე ანტიოქელი ძველი წელთაღრიცხვის VII საუკუნეში წერდა: „იაზონმა და მისმა მხლებლებმა, პონტოს ზღვით კოლხეთს მოღწეულობით, ხან დიალექტით, ხან დამახინჯებული ქართულით ინაკეობდა. მინდა შევასხენო აკაკი ნერეთლის სიტყვები: „მეგრული დღეს საღაროა ნამდვილი ქართული სიტყვებისა. აღმოსავლეთ საქართველოს დაჰკარგავია ნამდვილი ქართული სიტყვები, მათ ნაცვლად სომხურ-თათრულ-პარსული შემოიღია, რომელიც ქართველის ყურს ცუვდად ეჩხირება და გულსა სწყენს. და მეგრულ ენაში კი შესახულან მარგალიტებად ის ძველი სიტყვები. ჩვენ ვურჩევთ ჩვენს მწერალ-მწიგნობრებს, მეტი ყურადღება მიექციონ მეგრულს, რომ იქიდან ამოკრებილი სიტყვებით შეივსოს დღეს მათი შელახული ქართული ლექსიკონი“. ეს

ნული კულტურის, ქართველთა მომავალი თაობების ინტერესებში ეს დანაშაულებრივი ქმედებანი არ შეიძლება შედიოდეს. ახლანდელი ბატონმა გიორგი სიჭინავამ მარჯულ თავისი ლექსების კრებული მეგრულ ენაზე. ლექსებისა, რომლებიც იმდენად ლამაზია, იმდენად შინაარსიანია, ფლერადია, მუსიკალურია, რომ მე ამ კრებულს მთელი ეს დღეები თან ვატარებ და ყველას, ვისაც შეიძლება აინტერესებდეს, ვუჩვენებ. ბატონი გიორგი გამოსცემს შესანიშნავ ჟურნალ „ია“-ს, სადაც ასევე მშვენიერი ნაწარმოებები ინერება. ამისხენით, რატომ არ უნდა იყოს ეს სფერო საქართველოს ხელი-სუფლების, ქართული ინტელიგენციის ზრუნვის საგანი? კატალიზურ ენაზე წერენ მსოფლიოში სახელგანთქმული მწერლები — ესპინასი, ტორესი, პორსელი, მაგრამ ისინი გამოჩენილ ესპანელ მწერლებად ითვლებიან. იმავე ესპანეთში არსებობს და წარმატებით ვითარდება გალისიური ლიტერატურა — ვარეობდეს იმით, რომ არსებობს უმდიდრესი ფუნდოზი — ქართველი ენობრივი კულტურა, რომელიც მოიცავს თვით ქართულ, მეგრულ და სვანურ ენობრივ კულტურებს. საუკუნეების განმავლობა-

თავდაპირველად იქნებ გეუცხოოთ მეგრული სიტყვები, მაგრამ უცხო არ არის. ის ძველსაველია, თქვენი სისხლის ნათესავების, თქვენი აიელი ნინაპრების ხმებია“. მითხარით, რა არის ცუდი იმაში, რომ ქართველი მოსწავლე საქართველოს ყველა კუთხეში ამას ნაიკითხავს, ამ ჭეშმარიტებას გაიცნობიერებს და, როდესაც სამეგრელოში თავის თანატოლების წრეში სტუმრად აღმოჩნდება, მეგრულს გაგონებაზე იფიქრებს: ეს ჩემი ძირძველი ენაა, ეს ქართულია, მშობლიურია. შეუწყობს თუ არა ეს ხელს ქართველი ერის გამთლიანებას? მოგვხსენებთ, რომ იტალიის მთავრობის გადაწყვეტილებით, იქ ჯერ კიდევ 10 წლის წინ სკოლებში შემოღებული იქნა იტალიური ენის ყველა დიალექტის სწავლება. იტალიელები რატომღაც თვლიან, რომ ეს ერის კონსოლიდაციას უწყობს ხელს. ასევე მოქცა საფრანგეთის მთავრობა სამი წლის წინ ბრეტონელებისა და კორსიკელების მიმართ, მაგრამ ჩვენს „რეფორმატორებს“ საიმოვნებით გადმოაქვთ დასავლეთიდან ჩვენს სინამდვილეში მხოლოდ და მხოლოდ ის, რაც ყოველად მიუღებელია ქართული ტრადიციული საზოგადოებისათვის, ქართული

ეკონომიკისათვის, ქართული ეროვნული შეგნებისათვის, ხოლო დასავლეთის ქვეყნებისის გამოცდილება, რომელიც მართლა მისაღებია, რომელიც ერის გაერთიანებას ემსახურება, ჩვენი ხელისუფლებებისათვის მიუღებელია. სწორედ ამიტომ ჩვენი მოძრაობის ერთ-ერთ ამოცანად მიმაჩნია მეგრული ენობრივი კულტურის შენარჩუნება და განვითარება, მათ შორის შესახებ ბეჭდვითი პროდუქციის გამოშვება. სწორედ ეს მიდგომა მისაღებია უნდა იყოს იმ ხალხისთვის, იმ ცენტრალური ხელისუფლებისთვის, იმ ცალკეული პირებისთვის, ვისაც ნამდვილად სურთ ქართველი ერის ისტორიულ-კულტურული ერთობის შენარჩუნება, მრავალსაუკუნოვანი ქართული ეროვნული კულტურის განვითარება და ქვეყნის ტერიტორიული თუ სულიერი მთლიანობის აღდგენა. ყველამ უნდა გაიგოს, რომ სამეგრელოს, მეგრელების, მეგრული ენის, კულტურის, ტრადიციული თვითმყოფადობის, სპეციფიკური თავისებურებების დაცინვა, აუგად ხსენება, შეურაცხყოფა ქართველობის მტრობას ნიშნავს, ქვეყნის დაშლას, ერთიანი ქართული ეროვნული სხეულის დანაწევრებას. ეს მოღვაწეები ერის მტრებად უნდა გამოცხადდნენ. კიდევ ერთი თემა, რომელიც ძალზე აქტუალურია და გარკვეულ ახსნას მოითხოვს, მათ შორის ჩვენს ყრილობაზეც. ეს არის აფხაზეთის თემა. დღეს ჩვენ მოწმე ვართ იმი-სა, რომ ხელისუფლების მიერ პანკისის ხეობიდან მთელი საქართველოს გავლით, ჯერ სამეგრელოში, შემდეგ კი კოდორის ხეობაში გადაყვანილი ჩეჩენთა რაზმი გაურკვეველი მიზნით საომარ მოქმედებას ატარებს აფხაზეთში. აქა-იქ გაისმის შეძახილები: სამეგრელო ამ ბრძოლაში უნდა ჩაერთოს. ასეთივე შეძახილები, მოწოდებები, პრეზიდენტის მოთხოვნები იყო აფხაზეთის ომის დროსაც, იმ ომისა, რომლის შედეგად აფხაზეთიდან ორასი ათასზე მეტი ქართველი განდევნეს, ლატკია და გაუბედურებული ბედის ანაბარა დატოვეს, ათასობით ადამიანი კი დაიხოცა. ასეთივე შეძახილები იყო 1998 წელს გალში დატრიალებული ტრაგედიის წინა პერიოდშიც. იმ ტრაგედიისა, რომლის შედეგად გალში დაბრუნდნულ, ასე თუ ისე ცხოვრებაგანახლებულ ჩვენს ხალხს ისევ ყველაფერი დაატოვებინეს და უსახლკარო ბრბოდ აქციეს. და თქვენ გინდათ, რომ ამ უბედურებების, ამ არნახული ტრაგედიების ინიციატორისა და შემსრულებლის — ახლანდელი ხელისუფლების მორიგ შეძახილს, მორიგ პროვოკაციას, მორიგ ავანტიურას მე დაუფუჯერო? ყაჩაღი რომ გაგმარცხავს, მიამიტება, სისულელე არ იქნება იმის იმედი, რომ ნაძარცვს დაგიბრუნებს? კაცი, რომელმაც თანამემამულეთა სისხლისა და უბედურების ფასად აფხაზეთი გაყიდა, ის აფხაზეთს დაგიბრუნებს? მეტი არა ჩემი მტერი!

მე არ შემინდია იმ კაციც კეთილი ზრახვების დავიჯერო, რომელმაც ყველაფერი გააკეთა იმიტომ, რომ აფხაზეთი დაეკარგულიყო, რომელმაც ყველა პირობა შექმნა იმისათვის, რომ ჩემი ხალხი გაუბედურებულიყო, რომელმაც არა მარტო აფხაზეთში მცხოვრები ქართველები გაყიდა, არამედ თვით სამეგრელო არა ერთხელ, არა ორჯერ, არამედ ხუთჯერ ზედიზედ გადაბედა, დაამცირა და შეურაცხყო, რომელსაც ტელეფონით

ბჭარათ დო ბრახაფუათ

დანელ ფიფია
(1899-1924)

ბულათია
(პოემა)

დასასრული
(დასაწყისი იხ. №475)

18. გურიელხეს დუვართათ, ფარნაოზი ლახირე წუნცუ. გეხანე დო გეგნილას ღვა დო თუმას ისოფუნცუ. ოფირქ მუჭო ბულათიას ხე დო კურხის გეუკირნცე. სევრეხი თიში გნატებუ ზუგდიდმა მეფურინენცე მარა ამბექ მოურთნი ჩქიმო ტერცე ეთიციალი, გეგონ ბუნტი ქდოჭყაფე ონტუ ქიჯანას ალი. ბულათიაქეთე გაჭყორდ დო ირეფელი მხვაქეთი, მახორობა მიოტუ გეკილეუ მუშითი. აიშა ხეთე გილაწუნდესენ ქამქიდირუ მუშითი, გურიამა გენირულუ სქუალამო კურხითი.

19. ენწერც ნემოდგე ზუგეგი როკი, ხვათა-ხვალე რე ათე ქიჯანას, ჯიმა, მაყალე ქკოდინაფუ, ვემეხვალამუ მუდა ინგარას. თის ჰამო ორო დლას ვაჭარაფუ, დეცუ გიორზდ თაკარა ჩხანა, ჰამო ხე დლას ვეგნოფორაფუ, ვაუძირ, ვაშე „ბაბა“ დო „ნანა“. იშო ვაყოფე დლას გახარება, ირო ართენერ მიშ იშა დლაღეფი, იშო ჟი ცა რდ დო თუდო დისა, ქეგოზლოდუდუ ჯიმა-დაღეფი. დო გვიმარა დო იბლი-ბარდი შქას, ნემოდგდ რჩინი, როკი ომბოლო, იში სარხოსე ჭველათე ვადგდ, ვართი პირი რდ დო ვართი — დოლო. მარა თე როკი, გოხუმეფილი, იშენით ურზდ ორთაში რსიოლც, მირო ართე კოჩი მერქას ვაძირდ, იშე ვართი ნგარას დო ვართი — ხიოლც. მიშეს ბორჯეფი, ბორჯეფს გეწუნდეს, ელმექოსუდეს სოდგენი ნკვარამც, მარა ჩქინე როკი, იშენ როკი რდ, ხოლო თინა რდ მუთი მხვა ფარანც. შხავა ფარანც როკი, მის შე მუ რდნი? ბუცალო ტანშე გინურთუმუნი, მის შე ჭყონობა დო ჯგირი-ფური, მის შე ვერეხის, სო მურთუმუნი?! ი ბორც თე როკით სქევაში ჭყონი რდ, ოროთა ულუდ, ფა დო კვ ომხედ, ტყეებით გოდდ, ნოყელიფე ოსქუდ დო იში ნვანდი ჟი ცაშა ონჭუდ.

მარა თემე უკულა ბრელი ოში ნანაქ გეგნიგერგელე ჭყონიშა ოჭიშის, დო ჩქინი როკის ორქოშე ფარანიშე მითინც ვავორწყექ ამდლა მოჭიშის.

*** როკი, ჩქინი ნაჩინებუს, ამდლა დლახუ გოთანაფუ; თუმამე მასქა კათელე კოჩი, თიში ჯინც გითიფაფუ. თოლიშა ოჭირინაფუსუ ირი ართო ვეშე-ვეშა, ნტირა ვარე მუკი-მუკი, ორე ართო კოჩიშე ეფშა. მუშენე ილნც ხი ზღვაშორო, მის მიაჩე დუდი თეშა?! მუ ამბე რდას ნოტე თაქი, შაყარენა მუში გეშა?! ყაზაყეფი არიებე, უტუ მიქა წუნა ნვლევერო, მესააკონი მართალია, თიში აღმარენევი ჭკვერო. თავადი დო ჟინოსქუა აძირენა თუნთი-ნგერო; ნელე გენწყუმე პატნემც, საქემე მეურც თიში ნერო. ამდლა თაქი გიშეგორუ უნჩაშეფო თარი, თარი, ბერადისე ეჭოფუნცუ სამანცარი უტუმე ნვარა. არგამათ... ვართი ჭორო, პოპორც ორთ იხე ზღვაშორო. გეგნიფოსთას უჩა ორო, ის ანნი ვაკო რდასი ჭყორო — თემენ ილნც იხე ზღვაშორო.

20. ბორჯი, ირფელე სი გობარე, ულირა, რენი დო მემალე, სო რე ბორჯი სი ვაყოფექ, სო ვემეოხე სქანე ნალე. მირსიოლუქ უმუხარცქო ირო ართი ნერი მალე. სი გიჩქ სოდე მი ჩილათე, სო მის ულუ ნაინალე. სი რშე თინა, მუთი ვაშე მითინც ცა დო დისა შქას, სი უჯინედ სარიკოს — ბუაშე დისაშე მოხარცქას. სი ვარენო გიჯინუნე დისაშე პირველე დორთაფაშა, სი გიჯინუ პირველე სერმა, პირველე დლაში გოთანაშა. სი მითინც პატის ვაცე, სამართალი გილე თინუ, ხვალე ართი — სკანი ნკალა მითინც ხანდა ვაუდინუ. კოჩი მუში მოჯგირეს ჯა დო ქუას ოყოთანც, უბადლოში ცქეფა უჩქე, ჯგირც თხოზე დო ოგორანც. არძო ფირქენც მუ ორთენი საქემეს მხვაში უჯგუმის, ბორჯის ვაურქ მეფერავა, ირკოცს არძენც მუშუმის.

სუმლა კოჩი (არიკი)

ქოყოფენია, ქოყოფენია ბრელი ზღვაში მინოხ, ბრელი გვალაში გინოხ, სოდგენ ქიჯანას ცოფე დინდარი ბრელი ანთასი ნანეფიში კინოხ. მუთუნე მესიაკონს ვაკოროცხედ, თე კოც ულუდუნი არძო თი ღმალა, თიში ორინჯიშე ეფშა რდ ზღვაპიჯა. ეფშარდ ვე დო ეფშარდ გვალა. წუდე გეუდგუდ ორქოთ გოცილო, არეშუმში ნოხით გორჩილი, ბაღჩა ულუდუ სამოთხეცალი, სქევაში პირეფით გინოფორჩილი. მარა ირფელიშე მონონუა რდ თე დინდარიში სუმე ქომოლსქუა, ართი მაჟიაში გეყვენჯეფა რენა,

ჟირი ხოლო რდ სქიოლანი ვჯუა. მუჟამც უკლამის შესრულე ერ ნანაქ, სუმეხოლო სქუა ქიჭანუ მუმაქ. უნუ: — წუდეში მულახუნათე მუთუნე კოც ვეტი ქაშუას ჭკუაქ. ქიჯანა ფართო, ჯგირ-სქევაშით ეფშა, არძო კოჩიში გორჩინელი რე დო რჩქინა ულუ ხვალე თი კოც, მითი თე ქიჯანას გოჯინელი რე. თქვა დინდარი რეთ, შა, ჩქიმი ღმალა, ორინჯიშე ეფშა მინდორი, გვალა, მარა ქოძირით თქვა გაჭირება დო ქიდიგურეთ თიში გინოლალა.

ოკო ქემიტყვათა, მუ რენი ხანდა, თიშე ლიგონუა შეგილებდანი. თქვათი ოხანდელით გილით-მილით, ეგებ უჯგუმე ბედიქ გეხედანი, ამუდღარე იშო ართ ნარმონანას სოლე გოკონანა, თუმი გილართით, მარა ნანაქე მუჟანც გეთუას, სუმეხოლო სქუაქ ცუდეშა დირითი. — გათუ თე რაგადე დო თითო სქუას ოშ-ოში ორქო ხეს ქუდაკინუ, დოხვამ თინეფი მარანიშე კარცე, თითო სუმშია მორძგემე დართინუ.

დიდა ირჩქილე დო რაგადემც, ჩილამურით თოლი აფშუდე, შური აკორობუდე, გური აჭუდე დო აკანუნცუ ბოშეფც ვარცხუდე. ვაკოდ ჩარცხია, მარა მუს იქენდ, სო შეულებუდე უნჩაშიშე გინოროთა, მუთა გალედენი, ჯგირო უჩქედ. ტყურა რდ ნგარა, ტყურა რდ ჭიროთი. ჩილამურც იკენც, გურც იკეკენც, თაშე გუგონებუ, ვამინერც ნგარანი დო მუთუნ კოც ვეორით თინა, მუთ ულუ ართიშე ცვაში ჭარანი. მეტყობუნც ნანა, დაჩხირც აბენენც, ჭვიშტარემც ორთე არძემერც ბენენც. ჩე გოთანაშა ინა სერც ტახენც, ნათოლემე ნამალც მხვა-მხვანერც კაკენც. ელადგინც ბოშემც, ოკურცხინუნც, ნამალემც, ორზოლც ხეს ოკინუნც. მუშ ხე დო დუცუ თინემც გულუნც, ნამუ ქულუნი არძენც ფარას დო მუქ-ფიდრით უხვამანც შარას.

*** იდეს, იდეს ჯიმალემქ. ამდლა იდეს, ჭუმე იდეს. მასუმა დლას ართი აკანც სუმეორთ შარას ქიმოდირთეს. მონწყეს კვარამი ათემაქია, ქანჭყეს ღვინიშე ქაცლაშია. ჭკომეს, შვეს, იბირეს დელია დო რაბაია. უკული გედირთ უნჩაშიქ, უკულამემც უნუ თაში: ანნი ბორჯი მულირი რე,

ჯიმალეფი, ჩქინე ჩარცხაში. ოკო იბდათი ჩქი ჩქინით, მოზრსათენი ჩქინ-ჩქინე ჭარა, შა, თენა რე ჩქინი ოლ, სუმო ირთუ თინე შარა. იბდათ, სოლე გალინანი, ნარმონანას გილაბრთათ დო ართ ნანაქ გეთუასი, კინე თე აკანც დუართათ. ჯიმალეფქ დეჩაბულეს, მუთ ულუდესი, სუმო გირთეს, გაჯუნეს ართიანც, მუშუმე შარას ქიგიოდირთეს. უნჩაშიქ ოში ოქრო გინივაჭრ, ორთინუ, ნარმონანას ბრელ მუთუნე ძირ საქემე ოქინუ.

სოდე ვეინაჭყურედენი, მიდალა ოჯგვინუ, ხემე აკა ვაგუტებუ, ნამუს თოლი ობინუ. ლიშის მიკაბინანცენც, თექი ენწყც არგუნც, პიჯალას ქიმერჩანც, ხინჯის მიეკვანც. შქირენული ქორძირასი, ჭკიდის ვეგალეტხანც, ნულერი საქემეს ახვადენი, უარესო ბანძენც. ათეჯგურა მოხუჯურო ნარმონანა გათუ, ოში ორქო ულუდუნი, ჟიროშია მათუ. ოშქარქეთი შეარსულუ, მუშამქ მუთი დაგურუ, უნჩაში მუჭო ორთედენი, გვალო თის ქაგურუ დო თიშე ნერი მოხუჯურო ნარმონანა თიქთი გათუ, ოში ორქოშე საგამათ ჟიროში-ვა ვაკოკათუ. უკულამის ირი ართო ჩიჩიეფი ახვადედ, ლეხის ქემეხვადედ, მარობით გაბანძედ. აღინალედ თინეფიშა, დლა მუთუნე ვახარედ, ვართი დუდი ოცოდედ, ვართი ფარა ონარდედ. ნარმონანაქ თემე გეთუ, ართ ჩინჩანა ვაბალუდე, ვართი ღართი მუკაქუნდე, ვართი ჩაფლა მაბალუდე. სუმეხოლოქ ოკიკათ კინი თი სუმე ორთუ შარას, სუმე სქუა მინურცუნე, თით თიქ მუჭო ვაგებარას. მუმე ამბებც გითმაკითხენც, მუქ ალოლეს თე ართ ნანას. დიდა ჯუნუნც თითო-თითოთ, ხიოლიმე დურუ ნგარას. უკულამის ქიმერეს მუშამქ მუშამქ კათა, ათეჯგურა ქეფულაშათ გამადეთ ოკნათანა.

მაჟირა ოჭუმარეს მუმამქ ქი-მიჭანუ სქუა- ლეფი: „ბაბა, ბა-ბაია, მუ მოგილალ, ნანაია?“... კიბს. უნჩაშე ჯიმაქ გელედ ოში ორქო. თის მაჟირა ოში ქმნატ-კვარ დო უნუ: „ა, ბაბაია, მილუ-დუნი, მაჟირა თისხი მიბგია“. „მახოლო მილუდუნი, ჟირი თისხი ქომილუნი“, უნუ ოშქ-არქ დო მუმამი ნოხოლე ჟი-როში ორქო ქიგალანყუ. „მა უნაფლეს ჩაფლა მუეო-დვი, უოსარეს ოსარე მუკო-ქუნი, შქირენულ დო წუმენულ-ცუ ფრი დო თაშინე ჯიმალეფ-იში უკულამი ფარა მათი ვაბ-შიბუ, მარა წუდეშა ნიაკალი ვა-მოპუნაფუ, არძო ოკვარიგია“, — უნუ უკულამი სქუაქ. მუმას ვახიოლებუ, მარა მუ-თა უთქულა. უნჩამემც დურ-თინუ მუმეში ფარა უკულამის ხოლო დუკოროცხე ჟიროში

ორქო, დოხვამუ სქუალეფი დო კინე ართი ნანათ გუტუ მა-გებუშა. მაჟირა ულასთი ონმახიანი ჯგუათ იცუ. უნჩამემქ ჟირო-ჟიროში გამათ — ოთხოშ-ოთხოში ქიმიდეს. უკულამის ნამუ მეულუდუნი, თითი გაკუ-რიგებუდე დო წუდეშა გაკო-ბურდლონილი მუკოქვენჯით გეკლასალუ. მუმამქ ასეთი ქეფიანო დოხ-ვად სქუალემც, ხოლო დაბე-ჯეფულეფი წუნდე, მაჟირა დლას ვაგუჭყორალ უკულამი სქუაშანი თემე თისეთი მხვა ჯიმალეფისხი ფარა ქიმექ დო გუტუ კინე ართი ნანათ.

უნჩაშიქ მუში ფარა გინივაჭრ, მუნართინუ, გაჭირებულც ახვადდა, ნიაკულიშა ვემეკუჯინუ, ათეჯგურა მოხუჯურო ნარმონანა ასეთი გათუ, ოთხოში ორქო ულუდუნი, ბროშიშა მათუ. ოშქარქ უნჩაშიქ თემე ართი ნანა გათუ, თთხოში ორქოში საგამათ თექთი ბროში გაკოკათუ. უკულამი ჯგეშობურო ჩიჩიემც ახვადედ, გაჭირებას უძირენდენი, იშო დუდი ვანარდ. თემე ნერო დლაქ იდ, თუთაქ იდ, ნანაქ იდ, ნარმონანაქ მუკილნი, შქეთი მარჩილქ ქალასქიდ. მეურც წუდეშა, ძალამც ოშქურ მუმამე გოჭყორინიშა, მუ ქინჩასი, გურქ ვაჩინ, ანგარინე მინიშა. ირფელე მუში ნასაქვარც სხუნუნც კილი კილიშა, მარა სოთა მიაგორუ აკაბურცხა კილიშა. თქუ: „უბადო აშო ვაფშ, ვართი მინებუ კოჩიშა, ანნი გორდილე კოჩე ვორექ, ქემობრთა თე გვარა ბორჯიშა, უბადოს ანნი ვეფქ, დობჭკაჭკანი ოშიშა. მუმამქ გომიჯოგუასი, ვამიძირუასი თოლიშა“. თე შვანც დოლანც სამანცარი გიცანცალუ ბოშიქ გალ. ქომირ, მიდგენი ქვერსემი მინდორც

ომალურეთ ქიგლექაძვალ, ღურელიშა ძირლი მუსკუ, გილუნთირ, გილურჩრელ. ბოშიქ, თემე მადირაფუქ, გესორ, გეხანგ, გემურ. ძირლი ღურელს კურხის მუსკუ, დუცუ ქუას უხირცქუანც, შქერიში ჭინ ჩუნაფილც ოჭიშის უფიფუნც. მინი დოშურდუ დო გაჩენდ, მინი ართიბაშად ანუკინანც დო კინე გურიში გოხარცქილი შქერიშ ჭინს ღურელც მუნ-ჭანც. ქაქანჩ, გაინუფიდიფუ

ბოშიქ თე კოც ღურელი ხეს, უნუ: „დლას მის უძირ, ქართდეს ჯიმა თეს?! შური გალა ვანორდვენო?... შური ღორონთა ვანორჩქვენო?! ეკორქ უგამ: „ჩემერცხი, ჩქიჩქ, თე მა გურცუ თემ ქეგმოსოფ, თელი ქორდასი შქას გოფსოფ. შქეთი მაური გემიდ, შქეთი მარჩილქ ქმნასკიდ. მეუ, ხეს ნუმ მიჩალ, მოკო, საქემე ვათუე, თელქ ფარა ვამურუ და ღურელც გინვოგაფუე“. ბოშიქ უნუ: „თე ღურელც, სქანთო უჯგუ, ანნი ჩერცხე, ა შქეთი მარჩილი, ჩქიმი ფართ თე ღურელც მა ემეფრსხე.

ღურელც გაფა ვეშულებუ, მუშოთ გოკო, ვადმანებე, მუდგაზმა უსოფუე, მუთუნეშა ვაგარგებე“. დეყაბულუ თე კორჩეთი, შქეთი მარჩილი გინაგაფუ, უკული მუქუთუ ქიმეხვარ ღურელი დიხას დანთხორაფუ.

დირთეს სუმეხოლო ბოშემქ წუდეშა. მუბორცთი მუმამქ ქე-მიტყუ, უკულამის ასეთი მუ-თა მოყუნაფუნიე, გაჭყორ დო უნუ: „მეუ, ამუდღარე იშო ჩქიმთ თოლემქ ვარძირას, სო-ლე გოკონი, თურე გილარ-თია“.

დიდაქ ბრელი ინგარ, მარა მუ გალედ. ბრელი ნგარა დო კილოთიში უკული გამეცხთუ დიდაქ ბოშის, ქომოწინეში ნამ-ქურენჯი მუში ხვამაში მოხ მუთა უსუნუაფუნი თემე.

მეურც მუმამ გინჩარაყა, მეურცუ დო მინგარც, ჩილამურცუ მიობუნცუ, დულას ოთქვარმალუნც. რაგადანც: „ჟინიში ორთა, ბედი, მუმე გელამისქვი, მუ გიჩირთი მა ეფერი, საქემე თაში გომიჩქვი. ბაბა, მუმენე გომიჯოგე, სქანი ხორცის მუმე არი, ღორონთქ ირო ჯგირი რლოლ, მა ვამოკო მუმამე განჩი“.

იდ, იდ, იდ, იდ დო მიმელ უჩა ტყაშა, მარა ძალამც ქამქურუ ოჩო კოჩი, ტყაში მავაშა. ძიუ-ძიუთ მივაგ უშარე ტყას ჯაშე ჯაშა, რუმეს მურო მუთ ალინე, შარა ცინდაშე მავართაშა. დოშურდ, ჯას მიაკინ, ოკო, ჭიჭე მისვანჯასი, მარა გალ, ქემიოკჟინ, ქიგთახვილუ მიდგენე ჯასი. „ბაბა, ჩქიმდა ნემ გომქურუ, ნემ რექ მანტებელი, სი საქუა დო მა მუმე, მა ვავორექ მარჩებელი. მუმეკინე, ნემ მიჯინექ, სქუა, თოლი კონწარიო“. თაში უნუ ბადიდექ ბოშის ჰამო ხონარით. ბოშის ასეთი ოშქურდუ, ფირქიქ მიაჩ ანდარქ. „მირქია“, — დოშახ შიშიშე გინოთანათალერქ. უგამ: „სქანო ფური ვამოკო, იფუფურა ართ ღორონც, ჩქიმი გვარე მუშოთ გოკო, მიძახუნა „ხუმლა კოც“. მეურქ ფარაში ოშიბუშა, დო ჯგირი მილუ ჭყანა, გური ნყულო იგხანდენქ, ნახეჭყეს ქომოჩანა. ოკო ფარა თაში ნაკათაქ უჩა დლაღემც ქემემინახასი, მხვა ოლაღეთ ვადგამონკე, ჩქიმე ნახანდიქ დამიბალასი“. ბადიდში ახვალამაქ ბოშის ძალამი ახიოლ, უშქურანჯო ხე ქიმერ, მიაკინ, მიეხოლ. ქეჩიუ მუში გაჭირება, უფულუო, კილიმ-კილმა. ბადიდც მუთა უჩიებინ, ვამუძინუ თქუნი თიშა. მუბორცთი გეჩინებუ ბოშე-ბადიდქ ართიანი, დეჯივალან, დემასალანი, დოდეგს თემენერი აპიანი. გინოჭყვიდეს, მუს ქიშინანი, ირფელე ართო შქას გორთანე, უკული მუმე-სქუალური გოლურჯოლეს ართიანი.

ნანაში ნინაშა

ქედრულუ ჰამას ბოშიქ,
ბადიდის ვალურცუ,

ბოში თეში გემოშა რე,
ოკონ რდასი მუში თის.
ლიფა დაჩხირს ეკოჯან,
მეურჩ დოლო-ნაცალა,
ჟი შქართუნო მინაქუნც
ვარდი ახალე ნაფალა.

ბოში ქკომი ოქკომალი, ეხ-
ვენ ბადიდის, ქკომია, მარა იქ
მუთუნი ვეხეც. ბოშიქ ქკომუა
გასურუნი, იმ, ქელენჯირ და-
ჩხირი პიც დო ჰამას ქედრულ-
ლუ. თებორც ქკომირ ბადიდექ,
ქმინიკოლ ჟირი დუდამი გვე-
რმაპინი. პიჯიშე დაჩხირც ორ-
ღვანც, თოლემც თაკარო ორ-
ზანც, ჯალემც ორზანც, ქიქე
ხანც გაჩერდ, კინი ქათილინუ
დო ბოშიში ოყინტალი ნარქი
გაქეჩინუ. ხუმლა კოჩქ ქაქო-
მურდუმი ქუა, დოქე გვე-
რმაპი, გოჩხოტ, გაგმურლუ
ჟირი ჯორიშა ხარგა ოქკო-
ვარჩხილი, დონთხორ დიხას,
დონთხორ გვერმაპიში ნძო-
რი, ბოშის ვანი ამქურინენია
დო. გიკურცხინუ ბოშიქ ოქკო-
რეს. ხუმლა კოჩქ ვადურუ-
ლუფაფუნი, მუ უჩქედ, მარა ძა-
ლამც უკვედ, თე კოჩი ოქკო-
მალც ვაქკომუნდუნი. ქიკაქა-
ლ ბოშიქ დო კინ მიდართეს
შარაშა

მასუმა სერც ხოლო თეში
ქმოხვად, მუჭო ნოხოლეი სე-
რემც. ასეიანი გვერეშაპი სუმ-
დუდამი რდ დო ქვარას სუმე
ჯორიში ხარგა ოქკო მულნო-
ქედ მურიმონიკვილც.

ელმარღვანც,
პიჯეშ დულას ექმაბუნცუ.
ქვერემი რე, გვალაში მამხვა,
გოყიფელო ოჩქ ცაშა,
ართი სოფელი ქიგინტირე
ნარქი ორქეშ მაფართაშა.
ბოშისეტი მიანჭ დო
ბადიდექ მკვილი აკაშქუ,
გვერმაპი გამნირთ,
მაჯი ემე ქელაფაშქ.
მოურჭყამა ხუმლა კოჩქ,
ოკოცალე, ოკოჩქაქქ.

დო თე გვერმაპი,
მურდინაფილი,
კონკიშა ცოფედ
ორქოთ ეფშაფილი.
დო თიშე ქვარაშე
გემარღვაფილი,
ართე ჯორიშე ხარგა
ორქო-ვარჩხილი,
ბადიდექ დონთხორ
ართი ჯაში თუდო,
დიხა — ჩაფულათ,
ცა — მიორქქ ქუდო.
ნძორი, ზისხირი
რდე-და თე გახოს,
ბადიდექ ნიაკალი
ვადიტუ სახხოს.
ეჭკომალი ნვანვილი,
შხვა-შხვანერი ზადილი,
გაგმუნწყუ ბოშის
ჰამო სადილი.
გიკურცხუ იქეთი,
თოლი ბჟალარაცალა
გაბარჩხალუ,
ბადიდექ ოქკომალი

ნოხლე ქანუნწყუ:
„ჭკომი, ბაბა“-ვა, ჰამას უწუ.
ბოშის არძენც,
მუქუ ვეხეც-
ბოშიქ „ჭკომია“,
ბრელი ქვეწ.
მუთაქ გურთ
დო უკულ ჩერცხ.
მუჭო მარსხებელი
ხუც ალურდენი
ვაურქედ მუთუნი
ჩუ მელდენი.
ჩქინი ბოში დო ხუმლა კოჩქ
ხოლო იდეს გოთანაშა.
ოკასერეს, მითილესი
ართი უდაბური ტყაშა.
ბადიდექ ქორჩახხ
კაჟის ოკეცვალე,
გაკარზ დაჩხირი
თაკარიცალი.
სქვერი ქემილ
მუჭი — ჭვალა-ცვალე
ვახუტორედ ძელი დო ძვალე.
დაჩხირი პიც
სკირთი მხურინაფილი

თე სქვერიში ხორცი
შოშქილაცალი
ბოშის ქანუდგ
თითხას სვართილი.

ბოშიქ ქკომი ოქკომალი, ეხ-
ვენ ბადიდის, ქკომია, მარა იქ
მუთუნი ვეხეც. ბოშიქ ქკომუა
გასურუნი, იმ, ქელენჯირ და-
ჩხირი პიც დო ჰამას ქედრულ-
ლუ. თებორც ქკომირ ბადიდექ,
ქმინიკოლ ჟირი დუდამი გვე-
რმაპინი. პიჯიშე დაჩხირც ორ-
ღვანც, თოლემც თაკარო ორ-
ზანც, ჯალემც ორზანც, ქიქე
ხანც გაჩერდ, კინი ქათილინუ
დო ბოშიში ოყინტალი ნარქი
გაქეჩინუ. ხუმლა კოჩქ ქაქო-
მურდუმი ქუა, დოქე გვე-
რმაპი, გოჩხოტ, გაგმურლუ
ჟირი ჯორიშა ხარგა ოქკო-
ვარჩხილი, დონთხორ დიხას,
დონთხორ გვერმაპიში ნძო-
რი, ბოშის ვანი ამქურინენია
დო. გიკურცხინუ ბოშიქ ოქკო-
რეს. ხუმლა კოჩქ ვადურუ-
ლუფაფუნი, მუ უჩქედ, მარა ძა-
ლამც უკვედ, თე კოჩი ოქკო-
მალც ვაქკომუნდუნი. ქიკაქა-
ლ ბოშიქ დო კინ მიდართეს
შარაშა

მასუმა სერც ხოლო თეში
ქმოხვად, მუჭო ნოხოლეი სე-
რემც. ასეიანი გვერეშაპი სუმ-
დუდამი რდ დო ქვარას სუმე
ჯორიში ხარგა ოქკო მულნო-
ქედ მურიმონიკვილც.

გოთანდნი, ქაკაკალ ხუმლა
კოჩქ ბოშის დო კინი იდეს შა-
რამა. ამუდლა იდეს, ჭუმანი
იდეს, გელანი იდეს, თი მარას
იდეს დო უკული ეკილეს ართი
გვალაშა, გიჯინეს იშო-აშო
დო ოქინაფუს ვაქემანინესო
თოლი:
ართი აკანც მიმე წყარც
ჭიჭე კოკი ქაშქანც.
მართუ კოკის მუკი-მუკი,
გახუტოლ გინძე სუკი,
ვემეგანჭ ქუა, დიხა.
სუკის გინოდგ ორქოში ჯიხა.
ორქო ცილოთ მოქარგილი,
ცორში გინოდგ მოკეკვილი.
ყორშიში თუდო შარა მინაბ,
თექი ორქომ კარი გილაბ.
კიდალა ნკირთ

გოჩხორჩხილარე,
კოჩიში ხოკოთ გოხოგლორე.
მინი დოკორადე, მინი ქოკორდ,
გიკვე თესხი კოჩქ მუნერო
ჭყორდ.

გესორეს მოშარემქ: „მუ სა-
რიკო რე, თენანი ოკო ქობდი-
რათი“-ა თქვის. ალელეს გვა-
ლას გიმე, ქიმერტეს მართუ
კოკიში მანგას ზღვა პიჯიშა
დო დიჭყეს ძახინი. ათე ბორც
ირთ, ირთ კოკიქ დო ყორშიში
კარქ თენემც დემანგ. გინჯ
კარქ, გმოდ მიდგენქ, ქინაყოთ
ზღვას ნიში დო მოლანჩურუ
ძგაშა. ეკილ ჭალემანი, უწის
ართიანც გამარჯვება-გომო-
რძეგუა დო უკული ხუმლა კოჩქ
კითხ: „მუ ამბე რე, თი კოკი
ირთუნი, ვარა თი ჯიხა მიში
რენია“. მენიშოლქ თაში ეჩიუ
თინემც:
„ზღვაში მეფეს, რჩინ-ცვერეს
მუ ორკვდასი ნოტე დოხოორეს.
ცა-დისა შქას თიშე მამხვას
მის ძირ ღმალეირც თიჯგუა
შხვას.

ჰა, თაშა ჟიმოლე დო თაშა
თუდოლე
მუთი ზღვა ქორენი,
თიშე ხეშე თუდორე
დო ბრელი დიხეფით
ზღვეფიში გალე
ცა-დისა შქას ისხი მის გალე-
ანთასი ხვამარდი
ხარგელი გილალე

თაქე, ზღვემცგ დო
თენეფიში გალე:
დო ზღვა დო ქვიშაშე
თე რჩინე მეფეს,
ათე ხუგეგის დო ათე ცვერეს,
აკა ხვალე სუნც ოსურსი სქუა,
ფალო ტვინი რე დო

ფალო ჭკუა.
ცაშ თუდო კოც შხვა
ოსური სქუა,
მითინც ვაუქირ ათენაჯგუა.
მითი ქოძირნიც,
არძა რაგადანც,
ოკორდასიე ღორონთიში სქუა.
ტანშენგალი, მუთ ჩე ჯა რე,
თოლი ხვიჩა, პიჯი ბჟა რე.
ათეცალი სამანცარც
მუმა დუცუ გულუანც.
ჟი გიმურე ორქომ სუდეს,
ბჟა დო თუთა გალაგაფუ,
შხვაშხვა ხენნიფემ სქუალეფი
მოინალეთ გაფაფუ.

დუც მულადა გათარინე,
მალურუ რე მეფე რჩინე,
ქოურქ დლაღემქ დაკოროცხ,
მალას აყი შურიშა ლაფა
დო გინოჭყვიდ, მითინ კოჩიში
აშო მუნოსინდალაფა.
გილე ხონარქ ზღვაშე ზღვაშა,
თელე ქიჯანას, ძგაშე-ძგაშა:
ზღვაში ხენნიფე თუთარჩელას,
მუში სქუას, ათხინცია,
მორთას, ძირას მის ოკონი,
ფარას კოჩი ვათხინცია.

მუჭო გოლე თე ხონარქი,
სქაქ უციას თოფურცინ, თეში
ქოციუ ზღვაში ხენნიფეში და-
ხორეშა შხვა დო შხვა ხენნი-
ფეში სქუალემქ. არძას ოკოე
ძღაბიში ქომონჯობა. ხენნი-
ფექ გაგმანწყუ ძალამი დიარა.
ართი მარას მუშა დო ქეფალა
რდ, ცხენეფიში რულაფა, ღან-
კიშა ცოთამა, ბურთუა დო
რიკიში ცოთამა. ართიანც
ლოჩიზდეს ხენნიფეში სქუა-
ლემე, „ვარი მა ქიმევერინე-
ბუქია ხენნიფეში ოსურ-სქუას
დო ვარი მავა“. ართი მარამი
უკული კითხ მუმაქ ძღაბის:
„აბა, ბაბა, ნამუ გისხუნენია“.
ძღაბიქ არძამა ზღვაში თუდო-
ნი ხენნიფეში სქუა ქისხუნუ.
ხენნიფექ დიდი ამბეთი დაგ-
ვირგვინ თინეფი დო უკული
ძღაბი დო ბოშიქ ართო ქუ-
დოსქიდეს ამხარას. მაჟირა
ოქმარეს ღვა დო თუმა გოტყა-
ზარალი ძღაბი ღურული ბოშის
ქუმეკუნედ დო ქინგარდნი ქო-
ძირეს, კარი განჯენსი. „მუქ
გალოლუა“, კითხეს, მარა ძღა-
ბის მუთუნქ ვარაგადუ. „მა
მუთუნი ვაფშ, მუნერო იყუე“,
თეში მეტიქ.

მუკილ ჭიჭე ხანქ. ასე შხვა
ხენნიფეში სქუა გემუნქვეს,
მარა მუ გალედ. თაში მიაყუნ-
ეს დო მუთი ხენნიფეფი ქორ-
დნი, არძამი სქუალემქ გემორ-
სეს მუშოში დუდი, მარა ძღაბ-
იში ამხარაშე არძა ღურელი
გაგმილეს. თეში უკული ხენნი-
ფექ გინორ ზოჯუა: „მიდგა ერ-
ჩქინდ ფერი კოჩი, ნამუს შეა-
ლებე ჩქიმი ძღაბინც კალა ქი-
დინჯარასი დო ცოცხალქ ქი-
რთუნი, ვარა თი ჯიხა მიში
რენია“. მენიშოლქ თაში ეჩიუ
თინემც:
„ზღვაში მეფეს, რჩინ-ცვერეს
მუ ორკვდასი ნოტე დოხოორეს.
ცა-დისა შქას თიშე მამხვას
მის ძირ ღმალეირც თიჯგუა
შხვას.
ჰა, თაშა ჟიმოლე დო თაშა
თუდოლე
მუთი ზღვა ქორენი,
თიშე ხეშე თუდორე
დო ბრელი დიხეფით
ზღვეფიში გალე
ცა-დისა შქას ისხი მის გალე-
ანთასი ხვამარდი
ხარგელი გილალე

მუში ცვაში ჭარა ვამორსასითე
საქმესიე“. მუჟამს თე რაგადი
გათუ მენიშოლექინი, ხუმლა
კოჩე უწუ:
„მა თი ძღაბიშე ოთხუშა ვო-
რექია მულირი, ათაქ მოპუნ-
ცინ, ჩქიმი სქუა რე დო თიში
ოსურო მოკონია“.

ბრელი უარ მენიშოლქ, ნემ
ინალექ თე ბოშიში ცოდას, ის
ე შარაშე თელო ულა ვაცინია,
ბოშისე ბრელც ვახუჯუდუ,
მარა ხუმლა კოჩქ ვადეჯერ.
მენიშოლქ ენახუნუ ჟირიხო-
ლო ნიშის დო მელე მართუ კო-
კის ქეკახუნუ.

მინილეს დო ძირესენი,
თიშა დუდი მიჩინენო,
მუ რენე გური იჩინენო,
ვარა ფასი გიდვიენო.
დიო კირდე ეკალე რე,
ჭიფე შარა მიკალე რე,
ცილოში კარი მინალე რე,
სუნელ-ვარჩხილი გაფილი რე,
ორქოთ გინოცვანთილი რე,
ცოროში თუდო გითალე რე,
ტონბა ვარჩხილე მინალე რე,
ტონბა ჩეთე ინითანთ,
ორქოში ნიშეფე ინივანთ.
თე ნიშეფლე ქიმეონეს,
ბადიდე დო ბოშის კუჩხა
გუბონეს.

ხენწურო ქემკაქუნეს,
ნიშის დინი ქინახუნეს,
ნიშის ერქემი ქუხუნეს,
მერქას მელე ქახუნეს,
თაქი ძირესე ელე-მოლე
სქეპამი ბალი კვარკვალაია,
ჟი ჯალეფი ქურურუა,
თუდო თიფი შვამეფალაია.
ჯალემც შხვა-შხვა მამბირეფი,
ბრელი ჩივბაში უკული ართი-
ანიშა ხასლას ქიდინჯირეს დო
ქიდურულესნი, გაცქვირინუ
სუჯი დო გაფაციც თოლი ხუმ-
ლა კოჩიქ. გამეკოტყობუ მუში
ოფულაშემე. ოდუდალემე
ქუმუნდოროდ ძღაბი დო ბოშის
წყარც ორგის ეშმაბუნცუ.
დიო ნირსო გინმირთუ,
სუმი-ოთხიშა მინმირთუ,
კინი კოდმე ინიჩქუ,
გვერშიშორო მიკიჩქუ.
დაჩირთეკი, სუდე გედგ,
გაჯინალო გიჩქ გვალა,
სუნელი ორქოთ გაფილი რე
ომა ორგიაშე მამაღალა.
მინალე კარსე მუჟაჭვით
ფოფორა ეჩირქინაფილი,
მიკოკური, მიკიშხანც
ლოში მური დინაფილი.
ბოშის ძალამც ამქურინ,
ვაშქურედუ ხუმლა კოც,
ლაფში გილაბ ირფელე ართო,
ვაუფაჭუნცე თოლც.
თაურე თენემქ მიანჭეს დო
თურე მიდგენქ ქემადირთ.
ლომც ხე დოურქიუ,
უკული ნოხლე ქანუდირთ.
იქეთ კუდელს დოუქვათუ,
მხურშიშორო ქედოდირთ,
კარე გოუნჯეს სუმაქემც,
მენიშოლქ აშო დირთ.

გემნიცონეს დინახალენი,
ორქოში ტახის რჩინ ხენნი-
ფე ქიგახენი, მუკი-მუკი ოში
კოჩი ქუგურე, არძას ხეს ორქ-
ოში კეტეფი უქებუნა. ხუმლა
კოჩიქ დოჩოქილო მამინ მე-
ფეს: „დიდებუანი ხენნიფე, გებ-
გონი, სქუას ათხინქია. მა აკა
ბოშიშა მეტი მუთა მამალუ დო
მოკო თის ქუთხუე სქანი ოს-
ურსქუა“.
ხენნიფექ უზოჯ, „თაში-თა-
ში რე ჩქიმი ამბეგუა, სი ართი
სქუაშა მენდული სოფეკია დო
მოცოდულქია, მუშენი-და, ქო-
მიჩქ თინა, თესაქვარც თუდო
ვეგნასქიდენი“.
„მუს გოურქეკია“, — უწუ ბა-
დიდექ.
„ზოჯ ხენნიფექ მუში ოსურ-
თი დღაში უკული ვეკოროცხ-
ენი თისხი კოჩი რე მულირი
დო არძაქ დოლურუ. ქარწყეთ
ჯიხამ გალე დუდეფით გოჩხ-
ორჩხილი რენი. არძო თი კათ-
აში დუდეფი რე, მარა თე ძღა-
ბიში სისქევაშა თეში გინმოდ-
ასენცე ირკოც, ლურა მუთათ
მიორქენა, ოლორდაც თე ძღა-
ბინც კალა აკა სერის ხასილა
ქედობდვათია დო ასეთი დღა
ფერი ვეგმურც, ართი ვარა

ჩიტვი ბჟაში მოხ მუთა ორ-
დეს.
ხუმლა კოჩიქ თინემც ქაც-
უნუ.
„მა, თინეფი სოდგა იყინი,
თექი ოკო იპუნენი“, — თქუ.
„ენა მუჭო შილებენია“, —
უნის.

ბადიდექ სუცუთი ვეგლუ-
ფართხალუ.
„მა თეში მეტი სქუა ვაპუნც,
თიში უმშო აკა ნუნც ვადომი-
თინ, ვარა მუ ალოლენი, ჩქიმი
თოლი გვეკურილქ, თინა მუ-
ჭო ოკო ვაძირასიე“, — უწუ.
მინაშქვეს ბადიდე ამხარაშა
დო თექი კუნთხუს ფოტათ
ქიკნაფორეს.
„ძღაბ დო ბოშიქ ილაყაფეს
მარე ხანც ჰამა ცოროფიანი.
„ქიმეჩი სქანი ამბევა“, —
უნუ ძღაბიქ დო ეჩიუ ბოშის
ძღაბიქ ირფელი ქუმურქილე
დო უკული უწუ ბოშის:
„ჩქიმი ამხარას ხომ ქარწყექ
ჟირი ნორჩალი რენია გორჩი-
ლი. მანათინ საქომონჯონკა-
ლა დიო ართ ლოგინც ვადომ-
ჯირუნია, მუშენი-და ვაბჯერ-
დუ ართიანიში ქიპიდიითანი.
საქომონჯოფეშე ხვალე ზღ-
ვამ თუდონ ხემნიფემ სქუა
მომონდ დო თიში მეტიშა მი-
თინიშა ვამიჯუნუნია, მარა სი
ხოლო მომენონი დო ოკო ქუ-
გაჯუნევა“.

ქაჯუნ ძღაბიქ დო უწუ:
„ლოგინც სუმ სერს ცალ-ცა-
ლქე ოკო ქიდინჯირათია“.
„სი მუჭოთ გისხუნენი თეში
ორდასია“, — უწუ ბოშიქ. კინე
ბრელი ჩივბაში უკული ართი-
ანიშა ხასლას ქიდინჯირეს დო
ქიდურულესნი, გაცქვირინუ
სუჯი დო გაფაციც თოლი ხუმ-
ლა კოჩიქ. გამეკოტყობუ მუში
ოფულაშემე. ოდუდალემე
ქუმუნდოროდ ძღაბი დო ბოშის
წყარც ორგის ეშმაბუნცუ.
დიო ნირსო გინმირთუ,
სუმი-ოთხიშა მინმირთუ,
კინი კოდმე ინიჩქუ,
გვერშიშორო მიკიჩქუ.
დაჩირთეკი, სუდე გედგ,
გაჯინალო გიჩქ გვალა,
სუნელი ორქოთ გაფილი რე
ომა ორგიაშე მამაღალა.
მინალე კარსე მუჟაჭვით
ფოფორა ეჩირქინაფილი,
მიკოკური, მიკიშხანც
ლოში მური დინაფილი.
ბოშის ძალამც ამქურინ,
ვაშქურედუ ხუმლა კოც,
ლაფში გილაბ ირფელე ართო,
ვაუფაჭუნცე თოლც.
თაურე თენემქ მიანჭეს დო
თურე მიდგენქ ქემადირთ.
ლომც ხე დოურქიუ,
უკული ნოხლე ქანუდირთ.
იქეთ კუდელს დოუქვათუ,
მხურშიშორო ქედოდირთ,
კარე გოუნჯეს სუმაქემც,
მენიშოლქ აშო დირთ.

„ვარა“, — უწუ ხუმლა კოჩქ,
დო ვარჩხილი შქაბანც დო
უკული უწუ ბოშის:
„აბა, ასე ძღაბი ოკო გობრ-
ათათიე“.
ბოში ეს შურო ველუდ, ლე-
რელიშორო გვენითანთ.
„კოჩი შქას მუჭო მართენა-
ნია, — უწუ, — მა დამერსხი,
ჩქიმი თია ორქო დო ვარჩხილი
სი მირთვია“.
„ვარა“, — უწუ ხუმლა კოჩქ,
დო ვარჩხილი შქაბანც დო
უკული უწუ ბოშის:
„აბა, ასე ძღაბი ოკო გობრ-
ათათიე“.

„აბა, გვალო სი ქორსუნდა-
სია ძღაბი დო მათი მოინალეთ
მიდამკონი, იშენი სქანი შური
ალამიდგ დო ქოთი დოღმანო-
რე ვორდა სქანი დო სქანი მა-
ხორობას ინიშჯარგალქია“, —
უნუ ბოშიქ. ხუმლა კოჩიქ დე-
ჯინ:
„ოკო ძღაბი ცვალიშორო
შქას გობსიბო-რათიე, ვართი
სი უმოსი დო ვართი მავა“.
თე რაგადის ძღაბიქ ქიკლა-
კინდუ სუჯი.
„მუშა რენია თქვანი რაგა-
დი“, — იკითხ.
თაში-თეშა, ქეჩიუ ბოშიქ.
„მუ ბლოლია. რაგადი თემ-
ნერი გილედედსია დო ქომოლი-
ნი პიჯალა გოტახილი მის
უძირუნია“, — უწუ ძღაბიქ, —
მორთით, შქვას გობკვათი-
თია“.

ბოში ინგარდ, მარა მუ აქი-
მინედ. ქიგორინეს ძღაბი.
ხუმლა კოჩიქ გელეჭყალე ყა-
მა დო მოურქიუ ძღაბის :
„დონკურია თოლი, გორკვა-
თინი თენა რენია“, — დუძახ.
„ქეჯევა“, ძღაბიქ დო ნვეკ-
რიშ ოგვაჯე დო კვერცხეფი
ვაგეკაყოთო პიჯემ. ასე ქი-
მეხვად ბოშიქ, ხუმლა კოჩი მუ
ჯგირც ნოსხუნუედ იშორო.
ხუმლა კოჩიქთი მაცუნუ დო
დუდობაშე მუთი ქორდენი,
ირფელე ქეჩიუ, მუჭო ცვილ
გვერმაპეფინი, უკული ძღაბის
ნვეკრეფი ეკუყონ დო ბოში
დურას გინატუნე. თესი მარჩ-
ქილე ბოშის ჩილაშური ნაჩა-
კურჩის მიაკოტყობუდუ, თიჯ-
გურას ინგარდ.
„ქომინ, მი რექ, სონი ანგე-
ლო ბი რექია“, — უწუ დო ნოს-
ხუნუ ქანაქეკელ დო კურხემც
ჯუნა დუჭყუ. ბადიდექ თაში
უგამ:

სქუა, ანნი ძიჯა გოკო,
ვამოძირა სქანი ნვარა,
გინგარენი თითი მონარდ,
მეტი შარა ვარდ ვარა.

დასასრული
გა-8 გვერდზე

ნანაში ნინაშა

ათენა არაბ მარგალ-ლაზი მარგოჯიანი იყო ნაქითხასი კოემა „გვიმარა“-ში პროლოგი დო ეპილოგი

ბური ოტობაია

გვიმარა

/პროლოგი/

ოხვამერ ჯა რდი, მარა დეჩიჩიო, გვიმარა?! ვეკანგარა ირიათო თი თუთა დო თი მარას, ოხვამერ ჯა რდი, მარა დეჩიჩიო, გვიმარა?!

ჩელაია ნირსი ცაშე მირაცვალუ, გოკურცხია, დიდა ინგირ გირაქვალუ, გოლვაფირო, გოლვაფირო, იშენ ფალუ, კუჩხეფიშა წყურგილეფი ქუმოიდვალუ, ოხვამერ ჯა რდი, მარა, დეჩიჩიო, გვიმარა?!

შხურიმ ტყეების გეჭარულუ სქან ნინაშა, მუჭო ოკო ონდლულესკო ფულანდი, ითამ კუჩხი გედგუმუდკო ტინტილაშა, — ეკორჩვილი გილეში დო ქულანდი.

შხურიმ ტყეების გეჭარულუ სქანობურო, ორქო ქვიშაშ კორობუაშ წესეფი, გიკურცხინე, გიკურცხინე, გოლვაფირო, სი მუნაფას გინილოხუნს მესეფი, ოხვამერ ჯა რდი, მარა, დეჩიჩიო, გვიმარა?!

ბირგულ მუშენ გიდირკუ, კოლხურ ბირაშე მარჩქილეს, ქარწყექ — ჰავაქ ქიდირქუ, ფსუა გეკოვარჩხილე!

ქიგიშინი ხიოლი, რე მუმულიშე ციონი, მობალუნა ქირონი, უზისხირე, გვიმარა!

ნწყოლირ გური მუჭო ვემკისქილადე?! ღურა თელათ მუჭო ვემკიზგლატე?! კოლხიდაშე ლანდი ქიდოსქილადე, უზისხირე, გვიმარა!

ჩელაია ნირსი ცაშე მირაცვალუ, გოკურცხია, დიდა ინგირ გირაქვალუ, გოლვაფირო, გოლვაფირო, ირო ფალუ, კუჩხეფიშა წყურგილეფი ქუმოიდვალუ.

ოხვამერ ჯა რდი, მარა დეჩიჩიო, გვიმარა?! გიკურცხინე, გოლვაფირო, ვარა გიმორჯგინანა!

ქიგიშინი თი მარა, ქარწყექ, მუსხის გიღვარა, გემნოდირთი, გემნოჟენგი, გემნოსოფი, გვიმარა!

გვიმარა

/ეპილოგი/

ჯა ოხვამერი, ჯასტაგანი, ჯა ნალიმარა, დეჩიჩიო-მაქ, სი ლორონთიშ ნაქიმინარა?! ვეკანგარა-მაქ ირიათო თი დლა, თი მარას, ქუმოიდვალექ-მაქ ოდიარეთ ჭერჭე ქიანას. ჯა ოხვამერი, ჯასტაგანი, ჯა ნალიმარა, დეჩიჩიო-მაქ, სი ლორონთიშ ნაქიმინარა?! ჩელა-ჩემშანი ნირსი ცაშე მალებრაცვალუქ, გოკურცხი-მაქ, დიდა ინგირ გიგარაქვალუქ, გოლვაფირო-მაქ, გოლვაფირო-მაქ, ირო მავალუ, წყვირთალ კუჩხეფიშა წყურგილეფი ქუმორდვალუ, ჯა ოხვამერი, ჯა ლორონთი, ჯა ნალიმარა, ქუმოიდვალექ ოდიარეთ ჭერჭე ქიანას?! შხურიმ ტყეებშა გემჭარულ-მაქ სქანი ნინაშა, ვეგედგუმუდკო მუჭოთ კუჩხი გვერ-ტინტილაშა, მუჭოდგათ ოკო ონდლულესკო რკინა-ფულანდი, დო ვედიჭყიკო ეკორჩვილი ჩერქინ ქულაფი. შხურიმ ტყეებშა გემჭარულუ სქანობურო-მაქ, ოფულარეფი დოფულ-მაქი, გოლვაფირო-მაქ, ორქო-ქვიშაში კორობუაშ საროტ-წესეფი, მუნაფათ რწყარუნს გოლოფირს-მაქ ოში მესეფი.

რამაზ კუპრა

ლაზონა დო მარგალონა

ოდაბადე, დობადონა, ოდაბადე, დობადონა, ლაზონა დო მარგალონა,

ლაზონა დო მარგალონა... ჩქი ყოროფამ, ჯუმალობამ მეტ მუთუნი ვამოკონა... მითაჟამშე ნორო ვორდით, ასე ზოხო, ხვალე-ხვალე, მუშენ

გოფრთეს, ჯიმალეფი ოლაზე დო ომარგალე... იბსარჯელუქ ჟირხოლოშენ, (შურო შური ვამიბკაშე) უკუნეფიშ კინობიან

ეგრისშე დო ლაზიკაშენ... ოდაბადე, დობადონა, ოდაბადე, დობადონა, ლაზონა დო მარგალონა, ლაზონა დო მარგალონა...

სი ჟირ წყარიშე ეკართუმი დინახლეშენო, გენოზგილატექ ჩხომიშორო შოლირე ხემენო, სი გინანჭუდი კაკასიას, ხოლო - მიდოლენს, გოკურცხი-მაქი, ვარა ვარა ჟინე ხეს ვემკიდოლენს! ბირგული მუმენი გიდირკუ-მაქ, ბირაში მარჩქილეს, ქარწყექ ბორიქ ქედირქუ მაქ-მაქ - ფსუავარჩხილექ, სი ქიგიშინი მუმულიში ყოროფე-მაქ! სი, უზისხირე, მობალუნა ქირონუფე-მაქ! ნწყოლირი გური, აკა, მუჭო ვემკისქილადე-მაქ?! ღურა თელარათ, აკა, მუჭო ვემკიზგლატე-მაქ?! იბერიამე ლანდიშ ლანდი დოსქილადე-მაქ, ზისხირ ნენს-მაქ დო მუთ მაპალუნე დოსქილადე-მაქ. ხოლო უჯგუში, დობადონათ გინორთედა-მაქ, ხოლო უჯგუში, ცაშე რტყაფო გინორთედა-მაქ. ჯა ოხვამერი, ჯასტაგანი, ჯა ნალიმარა, დესარალიო, სი ლორონთიშ ნაქიმინარა?! ააშა რტოფუნდინ, რლაგამამდინ, ლიმას გივარდინ, დოჩაჩი კარი ჟარენგი დო „შურსი გიმართი!“ ბალუ ქირონ-მაქ, შითოლო შურიშ დგამა რე, გედი, გეჟვენგი, გემნოსოფ-მაქ, ქეთიგვიმარა!

ალიო ქობალია

52. აპ – ბალენიში, შპაპაბათაშ სჟაა /ნოქყვიდ მოიაღურ ლაქსიშა „ორთა მართალი“/

ურთას ურთუე ურთა იყი, ორთას გეუჯერდია ოშნანერ დედიბიქ, ყვარია უჩაქ, ვარწყექო, ღურელიშ ფერ გინორძუ დო ნარჩა გაფუნია მუკმართაფუ, ქვერსემიამ უჩა წყარშა ქოიგუნია ხონარი, სო ძირ დო სო გეგონ ყვერე დო ყუნგაქ.

დობაყუ დო დონიარუ გოთეშ ზვე ნოყორჭითა ბორია ჩინაქ, გელალ დო აკოშირ ბინეს დო ოხვამერ ლაგვანეფი, გელერქუ მაცირიამ ვარ ტყაში მავამ მოჭვე მენაბირაქ, ვადაყუნ, ვეკაკაფუ გურქ, ჟინიშ კვათაშა მანჭუაფუქ, გიმეიან ორთაშ კაკლარშა გიმნატყაბარაქ, ვეკლაცოთ ჭუაქ, ვამკო მითინი!

ყვინგ გიტახუდასია, ქიგინოთ ხუჯშა ძორცო ძუძუეფი, დინჭირ დო ქინასხა ზღვას მაზაკვალქ. გიმბარ ჩხვიჩხველ უჩაქ, გვერშაპო ქიგნაფორ დოლო-ლიარს. გოციუ ორქომ ჩხომქ დო ვარ ჯვეშ სიზმარემქ, გემთიცანცალეს დარანიშა. ეთექ ქიმთხედან დო დუს ვამკოჭვებუდან ჩქიმ დოძახინ დო დორთაშა. ქეკვაყუნ ცაშკიბულს, დობარხალუ ზარა-ნობი ბორჯიმ წყარზიმუქ, სამენცაროს ერინაფილქ, ქაშმონდლულ დლაქ. ქიმშობორკი ბორბოლიაუნამ ანკარიას. ლასარით გუჩხოტი დო გეშუზილიტ ქვარა მამოსალი, ქიმეფრთ ჟინიშ სანძლოშა დო ქინეოჯინ ღურელ თუთაშიშ მინორთელ თოლს, მურიცხონს არგიაფირს. გეგნორულ ონერცხვენს მორიალექ, ქუგომიდგ მარნუხევი ლისმარულო ნახინტკა ქუას მეყუნაფილ ხეს, ქოქირუ ზისხირქ, (კით ვაუნურუავა — ქუგამაშინ დედიბიშ ლანჯამ კიბირებქ), გეფალ ტყეების, ჭყონიშ ტყეით გორთელს, ნოღურიმ ფორთეფემქ,

ქანმასერ თოლს დო დუმახუ ორსხუეფქ, ქინიფქოსი ყვერე ინჭას. მუქ ინმაყუნუო, ვარ მა იფხვამილეო, ჩხონჩხიშა ქუგომდოხოლ ათოხვალამირ თუთაშიშ ძვალქ, დუმარხუ აფხაქ. ბირცხელი გეკიბტყაბარი ონერცხვენშა, გეირზ დაჩხირქ, ოთხ ინორლომას გეფანილქ, გეფურინეს ფასქურემქ, დირაყეს ორქომ სულეფი, დიცარ დო გოციუ ტუტაქ, ტკილო გორთელქ. ქუვანყორ ფასქურემ ბუნას – თუთაშურ ნაჭარგას მუორელ უშარე შარაშა მალუს. ქუგმომირ ჟინი ორთაშე მახადუ ბორიემქ დო ცამ ნოტეხემქ დიანყარს უშალეფი საბანეფი, დიბაყუ ნკვარამეფს ჭითა ორქომ ჭურჭულეფქ, ვარ ჩქიმ ზისხირ რდუო – დემეთხუ თელქ. მუნულე გიმეიან ორთას, ოლუ დო ბორჯიმ ქართელს, ყუს ქალმორკიუ მურიცხიქ, ცას მუკობარცქილქ, ვარი ჟინოთას გინონტებულქ, ინა გიმეიან ორთაშა მისოფულუნ, მა ჟი მიმჭუაფუდი, იჭუდ დო იშენ გიმეიან ორთაშა უნჯანდ თოლი. ჟინიშ ონოგურშა ქიმმაყუნ იშ მაშქირატუ ინოჯინაქ. აფხაშ გინთ ქუგურე ჭკარჭყუნტიას - დიჩქიმში კართეშე ცას მიკონონებულს, აკმაჭიჭხ გურქ, გელერქუ დიხამ დო ოთიფურემ შურქ, მუმამ ნარხვენა ჭამ შქიროშქიქ, თუდოშე ნაძირეფ ცა გვალო მხვა რდუ, ნკელიშ ხეშფორცალო მუნმორთუდ დუს, აქ ქიმშაბდინ კამარეფიშ სარსიოლს. იშენ ვამფოსქიდ მა, ყურუქ, ჯვეშ სიზმარემს, ქიბრაგვე დუდი ბჟა დო თუთაშა, მავორუმ მავორუქ. მა ჩქიმ დიდა მიჩქულდუნი, იქ დაჩხირიშ შიბი ქიგილუ, მუაჩქიმი მიჩქულდუნი – უჩა ოქში ქომჭოფუ, ყინიშ ქართაშა ქუმკომჭუ ხე, მუშო მახვამერი, ...ინემს მუნეფიშ მურიცხეფი გასხარსხალდეს.

ვარეთო მითინი! — მიბგორე ჩქიმი ფასქურეფი, მიდნალელ სიზმარცალო სოდგარენ გიმე-ინი მიფაფულ ბჟა დო ყინიშ ნაჭვი სუამ ფიორეფი,

ყვერე ინჭას ბორიამ ინნაფართხა ყურზენჯგუა გეთხოზუდ ჩქიმ ჩილაშურეფი, წყარ ცხულს რჩხუნსია დო ჩილაშურ შურს — დიბაყუ დო გემაფუ ქვერსემიამ ბარჭყილ ხონარქ.

ნკაცალო ქიმშაბდოხოლ ყურზენის კაკალემს ართიქ — მიარეთ რცამულერქ. გეგმიშ კარკანტიტ გოდანხირელ შუროს, გიმებლით ქუა დო ჭორლიშ უკმო-ულე ჭვიმას, ჩე ლაქვათეფო ქიგვოლით უკიანო წყარს, დიკვეთ, ვაკინყორ ზღვამ ჯიმუქ — დო თოლიშ ელნანგარა წყითექ — ყურუ სოფელიშ ნაჭყოლა მესეფიშ ჭუა მურდუ ჩქიმ ჭუას გემა.

დინიარ ზღვაქ, ჭიჭკეფო ქომცის ჭორაშ მარდაშემქ, ქიგმოსოფეს კორობა რეყეს, გონიუ ჩქიმ მავორუ ჩილაშურემქ, შიმე თოლო ქიგებსკიდ ფურე ქუალემს.

ლაქვათა ინგარსია — გოსხარსხალეს. გერჩინდ ალამას თუთარელა ოსურქ, თოლმე იაია ელმუ(ცენდ, ქიგუჭვალ ძუძუმ ბჟა ფორთეფელ ხეშა. ქუგმონუ იშ ჩხაბილეფქ, ქუმანთხ დიჩქიშის შურქ-თი მარდაშეფით მა პოფედი.

ქუმანკანტუ სოლედგარენ, გოფუშუ ქვირა ცხენქ, გესირქ ქულეფემე ჩქიმ რცამულერ შური. მა დოძახინს ვოცადუდინ, იქ გოჭირხინ დო ორქო გებრაცუ რეყემე. ქანმაცუნეს დიჩქიქ. ქორჩქინდ მუაჩქიშის ნათოლა ჯარგვალქ, გემნუნჯი კარი, ხიხილერი. ვართ ყებური, ვართ ყუდეშარეფი — კარსმელე დოლო იბაყუდ დო მიძიცანდეს მახადუ სინთე-მურეფი... ქაშადირთ კარგუმოლს შურიშ ცხენქ-თაქ აკმინყორუდ ორთა დო ურთა, ორთას დიჩქიშის ჩე ქიცას უფიორუანდ ჟინიში დო გიმეიან ბორიეფი, ურთას მუაჩქიშის შურს გილურაყუდ ჩქიმ ბალანობას ნალურა ცხენი, გალენიშეფიშ ლორონს ქოგუდ — არძა ჭუაშე მარსხებელს. აქ ურთათ დო ორთათ მისინთანდ მა —გალენიშის, შქაკვათაშ სქუას. უჯგუშის მუს ბგორუნდ ორთა ქართელს მა, ყურუ — გევერეგ ღურუს.

მამანტი ქაძაშია — 80

გამოჩენილ ენათმეცნიერს, სულკურთხეულ მამანტი ქაძაშიას მიმდინარე წლის 29 მაისს 80 წელი შეუსრულდებოდა. მამანტი ქაძაშია დაიბადა 1940 წლის 29 მაისს წალენჯიხის რაიონის სოფელ ენერში.

მან წარჩინებით დაამთავრა: 1958 წელს — კალისტრატე ნესტორის ძე შეროზიას სახელობის წალენჯიხის საშუალო სკოლა, 1965 წელს — საქართველოს სუბტროპიკული მეურნეობის ინსტიტუტის სუბტროპიკული ფაკულტეტი, 1984 წელს — საქართველოს სახალხო მეურნეობის ეკონომიკის მართვის ინსტიტუტი, 1989 წელს — საქართველოს სოფლის მეურნეობის ეკონომიკის მართვის სამეცნიერო კვლევითი ინსტიტუტის ასპირანტურა.

მამანტი ქაძაშიას მამა ბესარიონი ავტოკატასტროფაში გარდაიცვალა 1958 წელს, რის გამოც, მამანტის უმალესში სწავლა მოუწია დაუსწრებლად, საზოგადოებრივ შრომით საქმიანობასთან შეთავსებით.

მამანტი ქაძაშია სხვადასხვა დროს მუშაობდა: მშობლიური სოფლის კოლმეურნეობაში ფიზიკურად (VI 1958 წ. — IX 1963 წ.), წალენჯიხის რაიონის აბრამოვის უბნის აგრონომად (IX 1963 წ. — XII 1962 წ.), საქართველოს კომკავშირის ზუგდიდის რაიონის ინსტრუქტორად (IX-XI 1963 წ.), საქართველოს კომკავშირის წალენჯიხის რაიონის პირველ მდივნად (XII 1963 წ. — XII 1970 წ.), წალენჯიხის რაიონის სოფელ ჩქვალერის კოლმეურნეობის თავმჯდომარედ (XII 1970 წ. — V 1974 წ.), წალენჯიხის რაიონის სოფლის მეურნეობის სამმართველოს უფროსის მოადგილედ და მთავარ აგრონომად (V 1974 წ. — IX 1977 წ.), საქართველოს კომპარტიის წალენჯიხის რაიონის საერთო განყოფილების გამგედ (IX 1977 წ. — X 1980 წ.), წალენჯიხის რაიონის აგროსამრეწველო გაერთიანების საბჭოს თავმჯდომარის პირველ მოადგილედ (X 1980 წ. — VI 1982 წ.), საქართველოს კომპარტიის წალენჯიხის რაიონის სოფლის მეურნეობის განყოფილების გამგედ (VI 1982 წ. — X 1986 წ.), სოფლის მეურნეობის მუშაკთა პროფკავშირის წალენჯიხის რაიონის მდივნად (X 1986 წ. — X 1989 წ.), პროფკავშირთა გაერთიანების წალენჯიხის რაიონული საბჭოს თავმჯდომარის მოადგილედ (X 1989 წ. — XI 1991 წ.), ზუგდიდის დამოუკიდებელი უნივერსიტეტის უფროს მეცნიერ-მუშაკად (XI 1993 წ. — X 1994 წ.), ამავე უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტის დოცენტად (X 1994 წ. — X 1995 წ.) და პროფესორად (X 1995 წ. — XI 1997 წ.), ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ზუგდიდის ფილიალის დოცენტად, კონსულტანტად, პროფესორად (IX 1996 წ. — VII 2005 წ.), გალის ჰუმანიტარულ-ეკონომიკური ინსტიტუტის, შემდგომში უნივერსიტეტის პროფესორად (IX 1996 წ. — VII 2005 წ.), თბილისის ჰუმანიტარულ-ეკონომიკური უნივერსიტეტის, შემდგომში თბილისის ევროპული უნივერსიტეტის წალენჯიხის ფილიალის პროფესორად და პრორექტო-

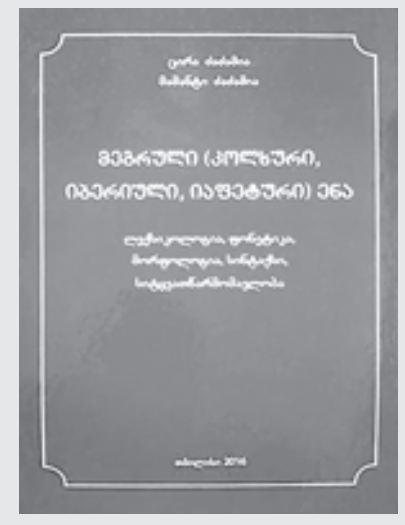
რად სამეცნიერო დარგში. მრავალჯერ იყო არჩეული საქართველოს კომკავშირის ცენტრალური სარევიზიო კომისიის წევრად, საქართველოს კომკავშირის ცენტრალური კომიტეტის წევრობის კანდიდატად, საქართველოს კომპარტიის წალენჯიხის რაიონისა და ბიუროს წევრად, მშრომელთა დეპუტატების წალენჯიხის რაიონული და ჯვარის საქალაქო საბჭოების დეპუტატად. წლების განმავლობაში ხელმძღვანელობდა სამეცნიერო-ტექნოლოგიურ საზოგადოების რაიონულ საბჭოს და მის მიერვე შექმნილ მრავალდარგოვან სახალხო უნივერსიტეტს. ყველგან, სადაც კი უმუშავებდა, თავისი ნიჭიერებით, უანგარობითა და ორგანიზატორული უნარით მუდამ აღწევდა მაღალ წარმატებებს და იმსახურებდა ადამიანების სიყვარულსა და პატივისცემას. ამ თანამდებობებზე მუშაობის პერიოდში გამოვლენილმა სიკეთემ, სიმართლისმოყვარეობამ, პრინციპულობამ და პატიოსნებამ მას უამრავი კეთილისმსურველი და მეგობარი შესძინა. მამანტი ქაძაშიამ თავისი პრინციპულობა და უზადო პატიოსნება არ გაცვალა პრივილეგიებსა და ჩინ-მედლებზე და, საბოლოოდ, დაკარგა არა მარტო საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიისადმი, დატოვა ჯერ პარტიული სამუშაო და მერე (1988 წ.) თვით პარტიის რიგები. ქვეყნად ეროვნული მოძრაობის გაშლის პერიოდში იგი ერთ-ერთი პირველთაგანი დადასტურდა, როგორც გვერდითი და აქტიური მონაწილეობის იღებდა სამშობლოს თავისუფლებისათვის ბრძოლაში, რის გამოც მისი, და, ოჯახის წევრების სიცოცხლე არაერთხელ აღმოჩნდა ხიფათში...

მამანტი ქაძაშია ახალგაზრდობიდანვე იჩენდა დაინტერესებას მეცნიერების სხვადასხვა დარგში. მას გააჩნია მაღალტიტულოვანი სპეციალისტების მიერ სადისერტაციო დონის შესატყვისად შეფასებული სამეცნიერო ნაშრომები: 1. აგროქიმიამ: „კვირისა და მინერალური სასუქების გავლენა სიმინდის მოსავლიანობაზე ენერში“ ნიადაგების პირობებში“ (ხელმძღვანელი, პროფესორი გიორგი გოლეთიანი), 2. ისტორიასა და ეთნოგრაფიამ: „წალენჯიხის რაიონის ისტორია“; „სამეგრელოს ეთნოგრაფია“ (რეცენზენტები: პროფესორი კლიმენტი შელია და პროფესორი ვალერიან მთონიშვილი), 3. სოფლის მეურნეობის ეკონომიკაში: „სასოფლო-სამეურნეო ნარობების ეკონომიკური ეფექტიანობა საქართველოს სუბტროპიკული მეურნეობების პირობებში“ (სადისერტაციო ნაშრომის ხელმძღვანელი, პროფესორი ომარ ვაშაქიძე), და ენათმეცნიერებაში, რაც, საბოლოოდ, მისი განსაკუთრებული დაინტერესების საგანი გახდა.

მამანტი ქაძაშიას, თანავეტორ ქალიშვილთან — ცირა ქაძაშიასთან ერთად, გააჩნია

პარტიული სიტყვა, სინდისი და პატიოსნება, — ესაა მამანტი ქაძაშიას ხსოვნის კრედიტო

3200-მდე, გამოქვეყნებული თუ ჯერაც გამოუქვეყნებელი, საენათმეცნიერო ნაშრომი, მათ შორის, 10 მონოგრაფია, აქედან: ერთი შვიდტომიანი, ერთი სამტომიანი და ერთი ცოცხალი. მათი კვლევის ძირითადი საკითხია ენის წარმოშობის საფუძვლები, საერთოდ ენის ფენომენი. მამანტი ქაძაშია ბოლო 15 წლის განმავლობაში, ვიდრე პენსიაზე გასვლამდე, ეწეოდა პედაგოგიურ მოღვაწეობას სხვადასხვა უმაღლეს სასწავლებელში. მას, ზუგდიდის და მოუკიდებელი უნივერსიტეტის სამეცნიერო საბჭოს გადამწყვეტილებით მიენიჭა, ჯერ უფროსი მეცნიერ-თანამშრომლის (1993 წ.), შემდეგ დოცენტის (1994 წ.), და ბოლოს, პროფესორის (1995 წ.) წოდებანი და შესაბამისი თანამდებობანიც. 1996 წელს მას ირჩევნ აგრეთვე გალის ჰუმანიტარულ-ეკონომიკური ინსტიტუტის, შემდგომში უნივერსიტეტის პროფესორად, 2002 წლიდან მუშაობდა თბილისის ჰუმანიტარულ-ეკონომი-

კური უნივერსიტეტის, შემდგომში „თბილისის ევროპული უნივერსიტეტის წალენჯიხის ფილიალის პროფესორად და პრორექტორად სამეცნიერო დარგში. 2005 წელს არჩეულ იქნა ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ზუგდიდის ფილიალის საპატიო პროფესორად. 10 წლის განმავლობაში კითხულობდა ლექციებს აქვე: მათ შორის, 7 წლის განმავლობაში ასწავლიდა სტუდენტ ახალგაზრდობას, ფაკულტატურულად, მის მიერ (თანაავტორ ქალიშვილ ცირა ქაძაშიასთან ერთად) ენათმეცნიერებისათვის შეთავაზებულ ახალ დარგს — „სინთეზური მონომოლეკულის საფუძვლები“, იგივე, „ენის წარმოშობის საფუძვლები“.

მამანტი ქაძაშია 1997 წლიდან არის საქართველოს ეკონომიკური მეცნიერებათა აკადემიის წევრი, კავადემიკოსი, 2010 წლიდან — საქართველოს ფაზის მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდენტის წევრი, 2011 წლიდან — საქართველოს ფაზის მეცნიერებათა აკადემიის წევრი, 2011 წლიდან — საქართველოს მწერალთა, მეცნიერთა და საზოგადო მოღვაწეთა აკადემიის აკადემიკოსი, ცხუმ-აფხაზეთის მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი და ამავე აკადემიასთან არსებული დიმიტრი გულუას სახელობის ისტორიის, ენისა და ლიტერატურის ინსტიტუტის საპატიო პროფესორი. ყოველივე ეს ნათლად მეტყველებს მამანტი ქაძაშიას დამსახურებაზე მეცნიერების დარგში და მის აღიარებაზე

ქემპარიტი მეცნიერების მიერ. მამანტი ქაძაშია დაჯილდოებულია მედლებით, საპატიო და ქების სიგელებით, „სახალხო განათლების წარჩინებულის“ სამკერდე ნიშნით; არის უფროსი ლეიტენანტი და შრომის ვეტერანი. მართალი სიტყვა, სინდისი და პატიოსნება, — ესაა მამანტი ქაძაშიას ცხოვრების კრედიტო.

მამანტი ქაძაშიას მეუღლე ელენორა მებონია სპეციალობით პედაგოგია. შვილები ცირა, ირინე, ია და ბესარიონ (ბესიკი) ქაძაშიები სხვადასხვა უნივერსიტეტისა და მაგისტრატურის წარჩინებით კურსდამთავრებულები არიან და კვლავაც იმალდებიან კვალიფიკაციას მეცნიერების სხვადასხვა დარგში. მათ შორის, ცირა ქაძაშია ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორია და არის საქართველოს „ფაზისის“ მეცნიერებათა აკადემიის, აფხაზეთის მეცნიერებათა აკადემიის, საქართველოს მწერალთა, მეცნიერთა და საზოგადო მოღვაწეთა მეცნიერებათა აკადემიისა და საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის, მათ შორის, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის „აია“-ს ვიცე-პრეზიდენტი. იგი, ამავე დროს, არის თბილისის ევროპულ უნივერსიტეტთან არსებული წალენჯიხის კოლეჯისა და ცხუმ-აფხაზეთის მეცნიერებათა აკადემიასთან არსებული დ. გულიას სახელობის ისტორიის, ენისა და ლიტერატურის ინსტიტუტის პროფესორი. ია ქაძაშია არის საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის „აია“-ს აკადემიკოსი და საბუნებისმეტყველო განყოფილების გამგე, ბესარიონ ქაძაშია — ამავე აკადემიის აკადემიკოსი და სწავლული მდივანი, მეუღლე ელენორა მებონია — ამავე აკადემიის აკადემიკოსი. მამანტი ქაძაშიას ხელმძღვანელობით მოქმედი საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია „აია“-ს 60-მდე წამყვანი მეცნიერი (აკადემიკოსი სინდისი), 42 მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი და სხვადასხვა მეცნიერებათა აკადემიის წევრია, 4 მათგანი აკადემიების პრეზიდენტი, 3 წევრი მოღვაწეობს ამერიკის შეერთებული შტატების სხვადასხვა უნივერსიტეტში, 5 კი თურქეთში მოღვაწეობს (ქართველი). სამომავლოდ ეს აკადემია საერთაშორისო მეცნიერებათა აკადემიად ქცევას იზრახავს.

შტრიხები მამანტი ქაძაშიას ბიოგრაფიიდან სოფელ ენერის დაწყებითი სკოლის ფრიადზე დამთავრების შემდეგ მამანტი ქაძაშიამ სწავლა წალენჯიხის საშუალო სკოლაში გააგრძელა. მისი ნიჭიერება პირველსავე დღეს შეამჩნია კლასის ხელმძღვანელმა მასწავლებელმა შოთა ზარქუაშვილმა და იქვე განაცხადა: „ნათქვამია, — ამინდი დილიდან გამოიცილობო“, ამ ყმანველისგან დიდი კაცი დადგება. დაიმახსოვრეთ ჩემი ნათქვამი“. მალე, მან მამანტის „ოქროს კაცი“ შეარქვა მეტსახელიად, რაც მთელი მოსწავლეობის პერიოდში დაჰყვა მას. „ცოცხალი ენციკლოპედია“, „კაცი-ლეგენდა“, „ენათმეცნიერების დიდი ქურუმი“, „სიცოცხლეშივე უკვდავებად და ლეგენდად ქცეული“, „კოლხეთის პატრიარქი და ჭირისუფალი“, — ასეთია მისი შემდგომდროინდელი მეტსახელები, რაც სტუდენტებმა, კოლეგებმა და მეგობრებმა შეარქვეს. სოფლის მშრომელთა საყოველთაო სიყვარული და პატივისცემა დამსახურებულია

რა ბატონმა მამანტიმ ჩქვალურის კოლმეურნეობის თავმჯდომარედ მუშაობის პერიოდში. მან სულ რაღაც სამხანევარ წელიწადში სოფელი ჩქვალური პატარა ქალაქს დაამსგავსა: გაიყვანა და მოაწყო სასოფლო და მიწა საუზნო გზები, გააშენა ხიდებოგორები: ქალაქ ჯვარისაგან გამოჰყო სოფელი ჩქვალური, სოფლის ცენტრში გახსნა საეკიმო პუნქტი, საფოსტო განყოფილება, სამკერვალო, სახელოსნო და სასაბავშვო; ორ ადგილას მოაწყო საბავშვო ბაგა-ბაღი, მოსახლეობაში გაიყვანა სატელევიზიო ხაზი; მოაწყო მარტივი ტიპის სპორტული მოედნები მაცურებელთა დასაჯდომი ადგილებით, შეუდგა აბაზოსა და პატარა სასტუმროს მშენებლობას... ამიტომაც, კოლმეურნეობის წევრთა საერთო კრებაზე მშრომელები კატეგორიულად წინ აღუდგნენ პარტიის რაიკომის პირველი მდივნის განცხადებას მამანტიმ დაძაბვის სხვა სამუშაოზე გადაყვანის შესახებ და დაბეჯითებით მოითხოვეს მისი კრებაზე მოყვანა; ირმუნებოდნენ, იგი უარს არ გვეტყვის ჩვენს თხოვნაზე, თუნდაც ერთი წელი ჩვენთან დარჩენის შესახებ. როცა ამ თხოვნის საპასუხოდ პირველმა მდივანმა განაცხადა: — „კაცი დაეხანაურეთ და, თუ ასე ვიყვართ, ხელი ხომ არ უნდა შეუშალოთ“, — იმდგადანურული საერთო კრების მიზანმიმართულად ატირდნენ. „ამის შემხედვარემ ცრემლი მეც ძლივს შევიკავე“, — იგონებდა შემდეგ ბატონი გიორგი ნაჭყებია, ამ ფაქტის შესახებ. ათეული წლებია განმავლობაში ჩქვალურელთა ოჯახებში მამანტი ძაძამიას სურათს სათუთად ინახავდნენ და მის სადღეგრძელოს სატელევიზიოდ სვამდნენ, რაც ბევრგან დღემდე გრძელდება.

ასეთი რამეც ახასიათებდა მამანტი ძაძამიას: იგი ყოველთვის წინააღმდეგი იყო მისდამი შემოთავაზებულ ყოველ ახალ, შედარებით მაღალ თანამდებობაზე წასვლისა, და საერთოდ არ ილტვოდა ასეთისკენ. ასე, მაგალითად: მან, თავის დროზე, უარი განაცხადა საქართველოს კანკაშირის ცენტრალურ კომიტეტში სამუშაოდ გადაყვანაზე, თუმცა პირდაპირდნენ, რომ აქედან „ტრამპლინი“ მოელოდა; სხვა დროს, გარკვეული მოსაზრებით, უარი განაცხადა კოლმეურნეობის თავმჯდომარეობიდან ჩაის ფაბრიკის დირექტორად გადაყვანაზე, შემდეგში, — პარტიის რაიკომის საერთო განყოფილების გამგის თანამდებობიდან სახალხო კონტროლის რაიონული კომიტეტის თავმჯდომარედ გადაყვანაზე, ერთაც კვლავ პარტიის რაიკომის ბიუროს შემადგენლობაში ხვდებოდა და შემდგომ წინფლასაც პირდაპირდნენ.

იყო ასეთი ფაქტიც: ერთ-ხელ ერთ წაღწევილ მეგობართან (ა. შელია) ერთად, იმყოფებოდა რა ქალაქ გაგრაში, იქ შემთხვევით გაიკნო ერთი დიდი სამსახურის მქონე მოგვარე კაცი, რომელმაც კმაყოფილება გამოთქვა მის შესახებ გაგონილ ამბებზე და ასეთი წინადადება შესთავაზა: ახლა, ორ საათში ვაცვილებთ აქედან ბრეჟნევის მოადგილეა და უკრაინის კომპარტიის ლიდერს. ერთ-ერთ მათგანს გავაცნობ (მოგახსენებ), რომ წაღწევის რაიონში არის ერთი ნიჭიერი ახალგაზრდა — მამანტი ძაძამია. სულ მალე ნებისმიერ რაიონში პირველი მდივნობა გარანტირებული იქნება შემდგომი პერსპექტივით. მამანტიმ ამაზე კატეგორიული უარი უთხრა.

უფრო ადრე, საქართველოს სუბტროპიკული მეურნეობის ინსტიტუტის აგროქიმიის კათედრის გამგე პროფესორი გიორგი გოლეთიანი წლების განმავლობაში უთვლიდა, წაღწევის ხაზში, ყოფილ სტუდენტსა და დიპლომანტს მამანტი ძაძამიას, გადასულიყო მასთან სამუშაოდ, სთხოვდა წარედგინა სადისერტაციოდ, მისი სადიპლომო ნაშრომი გარკვეული დამატებით და დაეცვა მასზე დისერტაცია. იგი, საბოლოოდ, კათედრის მისდამი ჩაბარებას პირდებოდა. მამანტი ამას არ დათანხმდა იმ მიზეზით, რომ მათ უზოკარს ბესარიონ ძაძამიას წასახლარი არ დარქმეოდა. „რა ნიჭი დაეკარგა აგროქიმიასო, — ამის ჯავრი და ბატონ მამანტის სიყვარული საფლავში თან ჩაჰყვება მამანტიმ“, — იგონებდა, ამის გამო, მოგვიანებით, პროფესორი დოდო გოლეთიანი.

ერთი უპრეცედენტო ფაქტიც: ეკონომიკის დარგში მეცნიერ-მამიებლობისას, ბატონმა მამანტიმ ერთ-ერთი საგანი — ფილოსოფია, სუბტროპიკული მეურნეობის ინსტიტუტის სახელმწიფო საგანმაცდო კომისიას ჩააბარა. რვა გამოსაცემი მამიებლიდან, ერთადერთი ხუთიანი მისთვის დაენერათ, რაც, ცხადია, გასაკვირი არ იყო. გასაკვირი ის იყო, რომ მისი გამოცდით აღფრთოვანებულმა კომისიის შემადგენლობამ, ასპირანტურის ხელმძღვანელის მიხედვით ფიზიკის წინადადება, ბატონი მამანტი რესტორანში მიიწვია, და წარმატებასპეციალურად მიულოცეს, პასუხად იმ დიდი სიამოვნებით, რაც, მათ, გამოცდმა მამანტი ძაძამიამ მიანიჭა.

საქართველოს კომპარტიის ცენტრალურ კომიტეტთან არსებული ხელმძღვანელი კადრების გადასამზადებელ ეკონომიკის მართვის ინსტიტუტის სახელმწიფო საგანმაცდო კომისიამ მამანტი ძაძამიას სადიპლომო ნაშრომი ფრიადზე შეაფასა. პარტიის ცენტრალური კომიტეტის სოფლის მეურნეობის განყოფილების გამგის მოადგილემ ლორე მარშანიამ გამოცდაზე განაცხადა: „ახლა შეეშვებათ ამ კაცს, თორემ ყველას ჩაგჭერის, თუმცა, საკუთარ თავს თუ გამოუფრთხვდებით, ჩაგჭერა უკვე კიდევ; გავუშვებთ ეს ნაშრომი (მისი შედეგები) რესპუბლიკაში დაწერვაზე, ხოლო ავტორს ვურჩიოთ, წარადგინოს იგი სადისერტაციო ნაშრომის სახით“. შემდგომში ასედაც მოხდა. მან, როგორც საქართველოს სახელმწიფო საგანმაცდო კომიტეტის სოფლის მეურნეობის ეკონომიკის დაგეგმვისა და მართვის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის მეცნიერ-მამიებელმა, დაუსწრებლად წარმატებით დაამთავრა ასპირანტურა, მაღალ ნიშნებზე ჩააბარა გამოცდები მინიმუმ ერთი გათვალისწინებული საგნები, სადისერტაციო ნაშრომის მოამზადა (რამაც აპრობაციაც გაიარა), მაგრამ ქვეყნად შექმნილი ცნობილი ავებდითი გარემოებების გამო, დისერტაციის დაცვაზე ვერ გავიდა. მამანტი ძაძამიას, თავის დროზე, წნამდა სოციალისტური წარმოებითი ურთიერთობისა, მისი დადებითი მხარეებისა (რასაც, ზოგიერთებისგან განსხვავებით, დღესაც აფასებს), მაგრამ, შექმნილი ვითარებათა გამო, საბოლოოდ, დაკარგა რა რწმენა

საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიისადამი, ჯერ კიდევ 1988 წელს პარტიის რაიკომში წარადგინა ასეთი განცხადება: „ვინაიდან სკკპ-მ უღალატა თავის პროგრამასა და წესდებას, და ნაცვლად ხალხის წარმართველი ძალიანა, იქცა წმინდა წყლის მაფიად, მე, დღიდან ამის შეცნობისა, მისი რიგებიდან თავს გასულად ვთვლი. გიბრუნებ ჩემს ყოფილ პარტიულობის დამადასტურებელ დოკუმენტს — პარტიულ ბილეთს“. ეს მამანტი უპრეცედენტო ფაქტი იყო. მან ძალიან კარგად იცოდა, რომ ამით იგი ყველაფერს კარგავდა, რომ ამით ხაზი გადაესმებოდა მთელ მის ბიოგრაფიას; იკარგებოდა, თავის დროზე, მისი ნეკროლოგის გაზეთებში გამოქვეყნების მანსიცი კი. მაგრამ ყოველივე ამას და არც მოსალოდნელ რეპრესიებს არ შეუშინდა. გადანყვებილება ვერ შეაცვლევინეს.

მალე, თვით დროება შეიცვალა, დაიშალა სოციალისტური წყობილება და საბჭოთა კავშირი. საქართველო დამოუკიდებელი ქვეყანა გახდა. მამანტი ძაძამიას მიეცა იმის საშუალება, რომ დრო და ენერჯია მეტნაღად მისთვის ყველაზე საყვარელ საქმიანობაში, — ენათმეცნიერულ კვლევა-ძიებაში დაეხარჯა. ამ საქმეში მას მალე მხარში ამოუდგა თავისი ქალიშვილი, ჯერ კიდევ სკოლის მოსწავლედ ცირა ძაძამია, როგორც თანავატორი, და, მათ, ერთობლივად შექმნილი საენათმეცნიერო ნაშრომებით გაუგონარ შედეგებსაც მიაღწია. ამ პერიოდში, ცირა ძაძამია ჩაირიცხა ზუგდიდის დამოუკიდებელი უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტზე (1995 წ.) და წარინებოდა დაამთავრა იგი (1999 წ.), ხოლო შემდგომში იგი ჩაირიცხა მეცნიერ-მამიებლად საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიასთან არსებულ ენათმეცნიერების კვლევით ინსტიტუტში (2004 წ.), აქვე, 2006 წლის 26 სექტემბერს წარმატებით დაიცვა დისერტაცია თემაზე: „ფართო აღმნიშვნელი ლექსის სემანტიკური-სტრუქტურული ანალიზი მეგრულში“ და მიიღო ფილოლოგიის მეცნიერებათა კანდიდატის სამეცნიერო (აკადემიური) ხარისხი, ქართველური ენების განხრით. 2007 წელს მას მიენიჭა ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორის სამეცნიერო ხარისხი. 1999 წლიდან იგი იწყებს პედაგოგიურ მოღვაწეობას უმაღლეს სასწავლებლებში და წარმატებით ასწავლის სტუდენტებს ახალგაზრდობას ქართულ ენასა და ლიტერატურას.

მამა და შვილი მამანტი და ცირა ძაძამიანი, როგორც თანავატორები, ერთობლივად წარმართავენ ინტენსიურ მუშაობას ენათმეცნიერების დარგში. მათ, როგორც აღინიშნა, ენის წარმოშობის საკითხისა და საერთოდ ენის ფენომენის შესწავლას მიუძღვენეს 3200-მდე ერთობლივი ნაშრომი, მათ შორის 10 მონოგრაფია, აქედან ერთი შეიძღვრებული, ერთი სამეცნიერო და ერთი ცოცხალმეცნიერული, რაც უპრეცედენტო მოვლენაა. უპრეცედენტო მოვლენაა თვითონ ფაქტი, რომ მათ პირველად ენათმეცნიერების ისტორიაში აღმოაჩინეს (შეისწავლეს) ყველაზე დიდმნიშვნელოვანი რამე: — ენის წარმოშობის საფუძველები.

სამეგრელოს ტრადიციები, წეს-ჩვეულებები

სამეგრელო თავისი ისტორიული წარსული და ადამი-წესებით წარმოადგენს ძალიან საინტერესო მხარეს. საქართველოს ისტორია ფაქტობრივად კოლხეთის ისტორიით იწყება და ამ მხარისათვის დამახასიათებელი უქვეყნის ადამი-წესები, ტრადიციები გავლენას ახდენენ ქართველური წარმოშობისა და აგრეთვე არაქართველი, მაგრამ ჩვენი უშუალო მეზობელი ხალხების ყოფა ცხოვრებაზე, ტრადიციებზე და ადამი-წესებზე.

სამეგრელოს ყოფა-ცხოვრებით დაინტერესება წარსულში დიდი იყო. კოლხეთის ვინაობით დაინტერესებული იყო თეოდორე ისტორიის მამად ნოდებელი, იგი თვლიდა, რომ კოლხები ეგვიპტელების შთამომავლები იყვნენ. ბერძენი მწერლები კოლხებს ბიბლიური ნოეს შვილის იავფების შთამომავლად მიიჩნევდნენ, საინტერესო ცნობები, აქვს სამეგრელოს შესახებ უფრო გვიანი ხანის მოგზაურებს და მისიონერებს, რომელთაც განსხვავებული მიზნები ამოძრავებდათ, მაგრამ დავივიტოვებ ძვირფასი ცნობები სამეგრელოს ეთნოგრაფიის შესახებ. ესენი იყვნენ: არქანჯელო ლამბერტი, შარდენი, უ. მურეი, ბოროდინი, შამპი, კასტელი და სხვ.

შეზრდებულ ცნობით კოლხებს ჩვეულებად ჰქონდათ წინდაცვითა, ნიკოლოზ დამასკელი წერდა, რომ კოლხები მიცვალებულს მინაში არ მარხავენ, არამედ ტყავში შეახვევენ და ხეზე ჩამოკიდებდნენ. ასეთი ზნე-ჩვეულებებზე გავლენას ახდენდნენ რელიგიური რწმენები, რომლებზეც დიდ გავლენას ახდენდა იმდროინდელი დიდი იმპერიების სპარსელების, ბეთების, ასურელების, ეგვიპტის, ბერძენების და სხვა მეზობელი ხალხების რელიგიური კულტურა. ამ გარედან შემოსული რელიგიური კულტურებთან ერთად კოლხეთში გავრცელებული ყოფილა ხეთთა თავყვანის ცემა და სხვა, რომელთა ნაწილი საუკუნეებს გამოაღწია და ამა თუ იმ სახით დღესაც გვხვდება სამეგრელოში.

აკაკი ჭანტურია, მრავალი წლის განმავლობაში ზუგდიდის მუზეუმის დირექტორი საინტერესო ბიოგრაფიის ადამიანი ეთნოგრაფი და არქეოლოგი თავის ეთნოგრაფიულ ჩანახატებს შემდეგ თავებზე ყოფს: რელიგიური რწმენა-წარმოდგენები, სალოცავები და კულტი, ჩვეულებები, ლეგენდები, მითოლოგია, ზნე-ჩვეულება, გართობა თამაშობანი და სხვა.

ზნე-ჩვეულებები

მამაკაცი, რომ მოკვდებოდა ხეს მოთხრიდნენ, სახლს თოქს შემოაკრავდნენ და ორივე მხრიდან აბამდნენ, ვითომ უფროსი კაცი, რომ ამოკრდა სახლი არ დაექვსო.

მეზობლები მარხულობდნენ უმარილოს ჭამდნენ, ნიშანი ორმოცამდე ეფინა. ქალის სიკვდილის დროს თუთას ამოაგდებდნენ, კაცის სიკვდილის შემთხვევაში ნამყენს.

ტირილი ძალიან გულდამნვარი კაცი მკერდგახსნილი კისრზე ან თავზე ირტყავდა მათ-რახს. ცოლი, რომ მოკვდებოდა ქმარი უღვაშს მოიპარსავდა. ტირილის დღეს მეტწილად ქალები მღეროდნენ (იბრდეს) „ვოი ვოდა იდო ვოდა, ავა ვო ოდო ვოდა, ვოვა ვა“ მიცვალებულის ტირილის ამ ფორმების უმეტესობა დღესაც არის სამეგრელოს ზოგიერთ სოფლებში შემორჩენილი, რომლის დამსწრე მეც ვყოფილვარ.

ზრდილობა და პატივცემვა სტუმრის წინაშე მუხლის მოდრეკა ნაავადმყოფარი კაცის წინაშე დაჩოქება, მამაკაცების მიერ სტუმრის ჭიშკართან მიგებება. გამველელის მოწვევა ჭამის დროს, ლაპარაკის დროს უმცროსის მოშორებით დგომა, კარგი ამბის მომტანის მიღება. ღვინის გასინჯვა მომტანის მიერ. ჭამის დროს ტანისამოსის გამოცვლა. ღვინის გადალოცვა (დოხვაშა), ნაწილის დაღვება (გინოშუმა) და კიდევ სხვა მრავალი ჩვეულება, რომლებიც შეადგენენ ჩვენი წინაპრების ცხოვრების წესს საუბედუროდ მრავალი მათგანი დაეინყებულა. ძალიან საინტერესოა ჩვეულებები, რომლებიც შრომის ორგანიზაციას ეხება. აქ უმთავრესად გავრცელებული იყო (წოდი) ნადი გულსხმობა შრომით დახმარებას ანაზღაურების გარეშე. თოხნის პროცესში ქალები არ მონაწილეობდნენ. ქალს მიჰქონდა საჭმელი. გავრცელებული იყო აგრეთვე „შენწოვა“ შეწნეობა, რომელიც გაჭირვებული ოჯახის დახმარებას გულისხმობდა ნადის დროს ოჯახი ვალდებული იყო სუფრა გაეშალა მონადეებისათვის „შენწოვის“ დროს მეზობლებს თავიანთი საჭმელი თვითონ მიჰქონდათ.

ცნობილია, რომ ჩაცმის კულტურა საზოგადოების განვითარების ერთ-ერთი ნიშანია. ტანსაცმლის მორგება გარეგნობაზე არის დამოკიდებული ამ მხრივ მეგრული ქალების სილამაზე განსაკუთრებული ყოფილა. უან შარდენი წერდა: „მეგრელები ძალიან კარგი ჯიშის ხალხია, კაცები კარგი აღნაგობისა არიან, ქალები კი ძალიან ლამაზები, დიდებული ურით, საუცხოო ტანით და სახით, გარდა ამისა მათ აქვს მიმზღველი და ალერსიანი გამოხედვა, რომ მაცურებლისაგან თითქოს ტრიალოს ითხოვდნენ“.

ვახუშტი ბატონიშვილი აღნიშნავდა: „ხოლო კაცნი და ქალნი, ვითარცა ვსთქუთ ვგრეთცა იუნყე, ვარნა უშეწინეგრესაცა და უშუალოვნესაცა, ვინადაცა გულხანცა შვილნი მიგვანან წარჩინებულთა შვილთა. სუფთანი, სამოსელი განმყსონი, ეგრეთვე ცხენითა და იარაღითა და საჭურველთა“.

მეგრული ჩაცმულობის აღსანიშნავად მდიდარი ტერმინოლოგია იხმარება ზოგადი ტერმინია „ბარგი“, რომელიც ყველაფერს აღნიშნავს, რაც ადამიანს აცვია და ახურია.

ბარგი შედის „მუჟაკუნალი, მუჟაკუნჯი, გინაქვენჯი, გინაქუნალი, გიორთუმალარი, მადვალარი, ჩამოთვლილთაგან მუჟაკუნალი შედის ის, რაც ჩასაცმელია, გინაქუნალი რასაც მკლავი არ გავყრება“. დანარჩენი ერთი თავსაუბურავია და მეორე ფეხსაცმელი. ანსხვავებენ საგარეო და საშინაო აგრეთვე საგვირგვინო და სამელოვიარო ტანსაცმელს.

სამეგრელოში გლოვის სიმძიმე დღესაც საგრძნობია. გლოვის სიმძიმისა და დროის მიხედვით სხვადასხვანაირი ტანსაცმელი არსებობდა. „ორგული“, „ჭკირილი უჩა“, „ჩხიჩხველი უჩა“, „მანძა“, „ონინეალი“, რომელიც ამ სახის ტანსაცმლის ზოგადი სახელია, იცოდნენ ტანისამოსის პირუქულმა ჩაცმა.

არსებობდა სამელოვიარო ტანსაცმლის ტარების აკრძალვის წესებიც. ვისაც ოჯახში მოზრდილი ჰყავდა დადასნა გლოვას უშლიდნენ, მეხდაცემულის და ბატონებით გარდაცვლილის შემთხვევაში სამელოვიარო ტანსაცმლის ტარება არ იყო ნებადართული. თუ მგლოვიარი ოჯახში ბატონები გაჩნდებოდა შავები უნდა გაეხადათ უნდა ეცნათ ემხიარულათ „პატონები“ თანხანთი გლოვით არ შეეწეხებინათ, ავადმყოფის მორჩენის შემდეგ ისევ შავებს უბრუნდებოდნენ. მიღებული არ იყო შავებით ლოცვა.

P.S. იმდენად დიდია ბატონი მამანტის როლი მეგრული ენის სიმდიდრეთა გამომწვევების საქმეში, რომ სახალხო მოძრაობა „სამეგრელომ“ 2012 წლის დეკემბერში მიიღო განაწვევტილება მისი დაბადების დღე — 29 მაისი გამოცხადებინა მეგრული ენის დღედ.

26 მაისი საქართველოს დამოუკიდებლობის დღეა

ზვიად გამსახურდიას მიერ 1990 წლის 26 მაისს ქარიშხალს სტადიონზე წარმოთქმული ისტორიული სიტყვა

გთავაზობთ საქართველოს პირველი პრეზიდენტის ზვიად გამსახურდიას მიერ 1990 წლის 26 მაისს ქარიშხალს სტადიონზე წარმოთქმულ სიტყვას:

„დღეს შევიკრიბეთ ამ მიწაზე, სადაც დამოუკიდებელი დემოკრატიული რესპუბლიკის ხანაში იმართებოდა მტინგები და შეკრებები. დღეს ჩვენთან არიან ის სულელები, საქართველოს თავისუფლებისათვის მრავალი მათგანი შემდგომში წამებულნი, საქართველოს დამოუკიდებლობის სულის ჩამოგდმელები და ამ დღეს გვმართებს დიდი დაფიქრება და დიდი ანალიზი ჩვენი ბრძოლის, ჩვენი ეროვნულ-

განმათავისუფლებელი მოძრაობის სწორი კურსის განსაზღვრისათვის. მეგობრებო! გილოცავთ ყველა ქართველისათვის ამ ღირსსახსოვარ დღეს. და დღეს, მეგობრებო, უნდა ითქვას სიმართლე, რამეთუ სიმართლისათვის მოგვავლინა უფალმა ჩვენ, სიმართლისათვის მოავლინა ქართველი ერი, რათა მან სწამოს ქვეყნარბი, რათა მან სწამოს ქრისტესთვის, რათა იგი გაბრწყინდეს

მსოფლიო ხალხთა წინაშე, ვითარცა ქომაგი ქვეყნარბებისა. მეგობრებო, ნუ იყოფინ ორპირობა და გულღობილობა ამ დღეს, ამ წმინდა მიწაზე, სადაც წინაპართა აჩრდილები თავს დაგვტრიალებენ, სადაც სულმნათი მერაბ კოსტავა გადმოგვცქერის ზეციური საქართველოდან, სადაც წმინდა ილია მართალი დაგვცქერის ჩვენ, ჩვენს მიერვე წამებული ილია მართალი.

თუ ეს იგავი მიესადაგება ჩვენს დღევანდელ მდგომარეობას, ჩვენს გუშინდელ დღეს, ჩვენს თავისუფლებას, ჩვენს დამოუკიდებლობას — იმჟამად წართმეულს, იმჟამად დამარცხებულს და ჩვენ დღეს უნდა გავაცნობიეროთ, თუ რა არჩევანის წინაშე ვდგავართ. ეს იგავი სახარებისა არის შემდეგი: როდესაც მაცხოვარი ჩვენი იესო ქრისტე გამოიყვანეს ებრაელი ხალხის წინაშე რომაელებმა და მისმა მტანჯველებმა, ისრაელს ჰქონდა წეს-ჩვეულება: სიკვდილით დასჯილი ერთ-ერთი ადამიანი ამ დღეს

უნდა მიეტევებინათ ხალხისათვის. მაშინ რომელთა ხელისუფლებამ მიმართა ისრაელის ერს: ვინ მოგიტევოთ? და წარუდგინა ქრისტე — ღმერთკაცი და ბარაბა — ავაზაკი. მაშინ იხუვლა ისრაელის ერმა: ჯვარს აცუე ეგე და მოგიტევე ჩვენ ბარაბა, მოგიტევე ავაზაკი და ის ავაზაკი გულში ჩაიხუტა და ჯვარცმად გაუშვა ქვეყნად მოვლენილი მესია-ღმერთკაცი! ძმანო! უსაშინელები ტრაგედია დაატყდა ისრაელს ამის შემდეგ, რომელიც გრძელდებოდა ოცი საუკუნის მანძილზე, მათ დაკარგეს სახელმწიფოებრიობა, დაკარგეს ენა, დაკარგეს ტერიტორია, გაიფანტნენ მთელს მსოფლიოში, არნახული ტანჯვით ვიდოდნენ და მხოლოდ ორი ათასი წლის შემდეგ შეუნდო უფალმა ის, რომ მათ აირჩიეს ავაზაკი, ავაზაკის გზა და უარყვეს ქრისტე. და, აი, ქართველი ერი, ღვთის ერი, ასევე ღვთის რჩეული, ვით ისრაელი, ვიდოდა ქრისტეს ეკლიანი გზით. მოვიდა მეოცე საუკუნემდე მის წინაშე წარდგა არჩევანი. აი ეროვნული მოძრაობა დიდი ილიას, დიდი ჰუმანისტებისა, დიდი დემოკრატებისა და, აჰა, მოძრაობა ყაჩაღებისა, ავაზაკებისა და უღმერთო ერისა, ბარაბასი. და, როდესაც ისტორიამ სამსჯავროზე ჩვენს წინაშე გამოიყვანა დიდი ილია და გამოიყვანა ავაზაკი, ჩვენ ავირჩიეთ ავაზაკი, ჩვენ უარყვავით დიდი ილია და ჩვენ ტყვია ვესროლეთ მას. და, აი, დადგა ჟამი ჩვენი განთავისუფლებისა, ჩვენ მივიღეთ თავისუფლება, მაგრამ ბარაბას გზით. ბარაბას გზა ავირჩიეთ და ეს თავისუფლება უფალმა ისე წაგვართვა, ვით მოგვივლინა, და დაგვატეხა თავს არნახული სასჯელი, რომელიც სამოცდაათი წელი გვანადგურებს. აი, ამის გამო მივიღეთ ძმანო ეს სასჯელი, რამეთუ უარყვა-

ვით ქრისტე, ქრისტეს მოვლენილი კაცი, მესიად მოვლენილი კაცი და ავირჩიეთ ბარაბა ავაზაკის, სოციალ-დემოკრატის და მსგავსთა მისთა გზა. აი, მიზეზი ჩვენი კატასტროფისა, აი, მიზეზი 26 მაისის დამარცხებისა, აი მიზეზი იმისა, რომ ვიქმენით ჩვენ, ვითარცა ცხოვარნი კლვადნი, მტერთაგან ძლეულნი. მამული ჩვენი მტერთა ჩვენთა ფეხქვეშ გაითელა და ჩვენ დღეს უფსკრულის პირას ვართ. და, აი მოდის ახალი არჩევანი ძმანო და დანო, წარმოგიდგათ უფალი და გუუნებთ: ქართველო ერო, შენ წინაშე არის ორი გზა; შენი ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობა მივიდა გზაგასაყართან. აი, გზა ილია მართლისა, აი, გზა სინმინდისა, ზნეობისა, აი, გზა დემოკრატიისა, აი, გზა ქვეყნარბებისა და უმანკობისა და აი, გზა ყაჩაღობისა და მზაკვრობისა, აი, გზა ტერორიზმისა! აირჩიე, ქართველო ერო! აირჩიე, ქართველო ერო! აირჩიე, ქრისტეს გზა და კეთილის გზა! აირჩიე ილია მართლის გზა, რამეთუ ეს გზა განსანმენდელთან მიგვიყვანს! და ვინც წავა წარწყმედის გზით, ბარაბას გზით, შეჩვენებული იყოს უკუნისამდე! ჩვენ, ძმანო, ვდგავართ პირისპირ სატანასთან, გველეშაპთან. ან ჩვენ დავამარცხებთ მას წმინდა გიორგის ძალისხმევით, ან ის მთანთქავს ჩვენს ისტორიულ ბედ-იღბალს და გაგვთელავს ჩვენ ეს კოსმიური გველეშაპი, ეს პლანეტარული მხეცი — ანტიქრისტე, რომელიც წარმოგვიდგება და გვეუნება: აი, ეროვნული მოძრაობა და ეროვნული მოძრაობის ნიღბით და საფარით მოდის ანტიქრისტე, მოდის ბარაბა და მოდის შეჩვენება. გამარჯვოს ილია მართლის გზას, მერაბ კოსტავას გზას! კურთხეულ იყოს ილია მართლის გზა!

ქანო და დანო! ქართველი ერი ქრისტეს მხედრობით ვიდოდა ისტორიის აკლიან გზაზე და მე მიწაზე შეგახსენოთ იგავი იოანეს სახარებისა, რამეთუ ეს იგავი მიესადაგება ჩვენს დღევანდელ მდგომარეობას, ჩვენს გუშინდელ დღეს, ჩვენს თავისუფლებას, ჩვენს დამოუკიდებლობას — იმჟამად წართმეულს, იმჟამად დამარცხებულს და ჩვენ დღეს უნდა გავაცნობიეროთ, თუ რა არჩევანის წინაშე ვდგავართ. ეს იგავი სახარებისა არის შემდეგი: როდესაც მაცხოვარი ჩვენი იესო ქრისტე გამოიყვანეს ებრაელი ხალხის წინაშე რომაელებმა და მისმა მტანჯველებმა, ისრაელს ჰქონდა წეს-ჩვეულება: სიკვდილით დასჯილი ერთ-ერთი ადამიანი ამ დღეს

სასწავლო-მეცნიერო-პრაქტიკული «დოქტორი» და «გაგანოლი» მუდამ იქნებიან თქვენი ჯანმრთელობის საგანგებო

დომენტი გაგანიძის მიერ შემუშავებული პრეპარატი არჩენს ავთვისებიან სიმსივნურ დაავადებებს, კუჭ-ნაწლავის გაუფეროებას, კოლიტს, ფისტულას, პროსტატიტს, ბუასილს, ნერვის ანთებას, ნევროზს, ფსიქიკურად დაავადებულებს, ჰქურნავს გაფანტულ სულელებს და შიდსს, შველის ცერებრულურ დამბლას, ყურებიდან ჩირქდენას, ბოტულიზმს, ტუბერკულოზს, ცეროზს I და II სტადიებში. C-ჰეპატიტს, ნაღვლის ბუშტის დაავადებებს, ანთებით პროცესებს, სახსრების დაავადებებს, ამყარებს იმუნიტეტს და სხვა მრავალ დაავადებას.

მკურნალის საქმეს წარმატებით აგრძელებენ მისი შვილები: ზეზვა და დოდო.

კომორდინატები: თბილისი, ანყურის ქუჩა №70 (მეტრო „სანათან“), ყოველდღე — 10-დან 16 საათამდე.

ტელ: 593-22-66-51; 593-62-28-48

მასთან სიმოხსალე სელჩაქაელები მიღიან და ჯანმრთელობის ბრუნდებიან